

EESTI MEREALA PLANEERINGU LÄHTESEISUKOHAD JA MÕJUDE HINDAMISE VÄLJATÖÖTAMISE KAVATSUS

Mereala ruumiline planeerimine on vahend **meremasutuse pikaajaliseks kavandamiseks**, et tagada nii mereressursside kasutamisest saadav **majanduslik kasu** kui ka mere ja rannikuala väärtus **sotsiaalselt ja kultuuriliselt** olulise alana. Mereala planeerimisel peetakse iga tegevuse kavandamisel silmas, et mistahes inimtegevuse aluseks on **merekeskkonna hea seisundi** saavutamine või säilitamine.

Tallinn
2018

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
1. MEREALA PLANEERIMISE EESMÄRK.....	4
1.1 Planeeringuala	5
1.2 Valdkondlikud alameesmärgid	7
1.2.1 Merekeskkond.....	7
1.2.2 Kalandus ja vesiviljelus.....	8
1.2.3 Meretransport	9
1.2.4 Merepääste ja reostustõrje	10
1.2.5 Energiatootmine.....	11
1.2.6 Merepõhjas paiknev taristu.....	11
1.2.7 Võimalikud püsiühendused	12
1.2.8 Mereturism ning rekreatsioon	12
1.2.9 Kaitsealused objektid ja alad	13
1.2.10 Riigikaitse	14
1.2.11 Maavarad ja kaadamine	14
1.2.12 Rannikukogukonnad	15
2. MEREALA PLANEERIMISE PÕHIMÕTTED.....	16
2.1 Planeerimisseaduse põhimõtted.....	16
2.1.1 Elukeskkonna parendamise põhimõte	16
2.1.2 Avalikkuse kaasamise ja teavitamise põhimõte	17
2.1.3 Huvide tasakaalustamise ja lõimimise põhimõte	17
2.1.4 Mereala planeerimise aluseks olev teave	17
2.1.5 Otstarbeka, mõistliku ja säästliku mereruumi kasutuse põhimõte	18
2.2 Ökosüsteemne lähenemine ja säästev areng	19
2.3 Piiriülene koostöö	20
2.4 Blue growth ehk sinine majanduskasv ja huvide tasakaalustamine.....	20
3. MÕJUDE HINDAMINE	22
3.1 Looduskeskkonna asjakohaste mõjude hindamine	25
3.2 Majanduskeskkonna asjakohaste mõjude hindamine.....	26
3.3 Sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna asjakohaste mõjude hindamine.....	26
3.4 Tervisemõjude hindamine.....	27
4. MEREALA PLANEERINGU KOOSTAMISE KORRALDUS	29
4.1 Koostöö ja kaasamine	29
4.2 Planeerimisprotsessi ja mõjude hindamise ajakava	29
4.3 Strateegilise planeerimisdokumendi ja mõjude hindamise koostaja andmed	31
5. MEREALA PLANEERIMISE TAUST	33
5.1 Õiguslik regulatsioon.....	34
5.2 Hiiu ja Pärnu mereala planeeringud.....	35
MÕISTED	37
KASUTATUD KIRJANDUS.....	39

SISSEJUHATUS

Käesolev dokument on 25. mail 2017. aastal Vabariigi Valitsuse korraldusega algatatud üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu ehk *Eesti mereala planeeringu lähteseisukohad (LS) ja mõjude hindamise, sh keskkonnamõjude strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsus (VTK)*. Lähteseisukohtade eesmärk on luua mereala planeeringu koostaja ning planeerimisprotsessis osalejate vahel ühine arusaam sellest, *miks planeeringut koostatakse ja kuidas* seda tehakse.

Mereala planeeringu koostamise eesmärk on Eesti mereruumi (vt joonis 1) kasutuse pikaajaline kavandamine, mis arvestab võrdselt nii sotsiaalseid, majanduslikke, kultuurilisi kui ka keskkonnamõjusid ning -vajadusi.

Lähteseisukohtades kirjeldatakse mereala planeeringu koostamise *eesmärki*, püstitatakse peamised lahendamist vajavad küsimused ja täpsustatakse mereala planeeringu koostamisel lahendatavaid ülesandeid. Samuti selgitatakse *käsitluse täpsusastet*, kirjeldatakse mereala planeeringu koostamise *protsessi* (kaastavad osapooled, protsessi ülesehitus), selgitatakse mereala planeerimise tausta ja üleriigilisele mereala planeerimise protsessile eelnenud tegevusi Eestis. Lähteseisukohtades seatakse *detailsed eesmärgid* ja ülesanded mereala planeeringu koostamiseks ning määratletakse *korralduslikud küljed*, sh esitatakse *kaasamise kava*. Mõjude hindamise VTK-s kirjeldatakse, millele võivad mereala planeeringuga kavandatavad tegevused eeldatavalt ebasoodsat olulist mõju avaldada, milliseid mõjusid ja kuidas mõjude hindamise raames hinnatakse.

Mereala planeeringu lähteseisukohad ja mereala planeeringu mõjude hindamise VTK on koostatud peale planeeringu algatamist, rahandusministeeriumi planeeringute osakonna ja Hendrikson&Ko OÜ ekspertide koostöös.

Planeerimisprotsessi ja sellega seotud dokumentidega on võimalik jooksvalt tutvuda Rahandusministeeriumi kodulehel aadressil www.fin.ee/planeeringud ja planeeringu portaalis <http://mereala.hendrikson.ee>.

1. MEREALA PLANEERIMISE EESMÄRK

Mereala ruumiline planeerimine on vahend **merekasutuse pikaajaliseks kavandamiseks**, mis võtab tasakaalustatult arvesse nii majanduslikke, sotsiaalseid, kultuurilisi kui ka looduskeskkonna huve ja vajadusi. Mereala ruumiline planeerimine võimaldab määratleda, kus ja millistel tingimustel on merealal erinevate inimtegevuste elluviimine kõige otstarbekam, et oleks tagatud nii mereressursside kasutamisest saadav **majanduslik kasu** kui ka mere ja rannikuala väärtus **sotsiaalselt ja kultuuriliselt** olulise alana, pidades iga tegevuse kavandamisel silmas, et mistahes inimtegevuse aluseks on **merekeskonna hea seisundi** saavutamine või säilitamine.

Eestit ümbritsevat mereala kasutatakse täna väga erinevatel otstarvetel – nii kaupade kui reisijate transpordiks, kalapüügiks, rekreatsiooniks jms. Lisaks on viimastel aastatel kasvanud merealal huvi mitmete uute tegevuste, ennekõike energiatootmise vastu. Seejuures ei tohi unustada, et see kõik toimub merekeskkonnas, mille taluvusel on piirid.

Väärtused ja põhimõtted, millest lähtuda Eesti mereala kui avaliku ressursi kasutuse lubamisel on käesoleval ajal kokku leppimata. Merel toimuvad tegevused on täna üldjuhul allutatud valdkondlikule regulatsioonile. Niisiis tehakse otsused mereala kasutamise lubamiseks samuti vaid valdkondlikult (nt hoonestusload, uute laevateede kavandamine või olemasolevate laevateede ümberpaigutamine, kaadamisalade moodustamine vms). Selline lähenemine ei taga mere kui loodus- ja majanduskeskkonna terviklikku käsitlust. Valdkondlikud otsused ei pruugi tagada piisavat teiste valdkondade arenguvajadustega arvestamist ning otsuste tegemisel ei hinnata üldjuhul lühi- ja pikaajalist kumulatiivset mõju keskkonnale (loodus, majandus, sotsiaalne ja kultuuriline). Mereala planeeringul on valdkondade ruumilisi huvisid siduv roll.

Mereala planeerimise eesmärgiks on leppida kokku *Eesti mereala kasutuse põhimõtted pikas perspektiivis*, et edendada *meremajandust* ning panustada *merekeskonna hea seisundi* saavutamisele ja säilitamisele. Planeeringuga määratakse kindlaks, millistes piirkondades ja millistel tingimustel saab mingeid tegevusi ellu viia. Mereala planeeringu koostamise käigus hinnatakse kõikide merealal juba toimuvate ja alles kavandatavate tegevuste strateegilist *koosmõju* ning hinnatakse nende tegevustega kaasnevat mõju merekeskkonnale ja majandusele, samuti tegevuste sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid. Kehtestatud mereala planeering on tulevikus *aluseks erinevate mereala kasutamist lubavate otsuste langetamisel* nii ministriumidele kui ametitele ning on ka ettevõtjate, investorite, kohalike omavalitsuste ning rannikukogukondade tegevuse suunajaks. Mereala planeeringut tuleb arvestada järgnevate planeeringute, merel väljastatavate lubade ning riigi ja kohaliku omavalitsuse strateegiliste arengudokumentide, sh üldplaneeringute, koostamisel.

Mereala ruumiline planeerimine peab muutuma aluseks majandustegevuse ja muude valdkondade tegevuste suunamisel merel, et vältida erinevate valdkondade konflikte ja tagada merealade kestlik kasutamine ja merekeskkonna säilitamine.¹

¹ Riiklik arengukava „Eesti merenduspoliitika 2012-2020“.

Aluse Eesti mereala planeeringu koostamiseks annab Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2014/89/EL, millega kehtestatakse *mereruumi planeerimise raamistik*. Direktiiv sätestab liikmesriikidele kohustuse kehtestada mereala planeeringud hiljemalt märtsiks 2021 ning esitada rea miinimumnõudeid, mida planeeringute koostamisel järgida tuleb. Ühtlasi annab direktiiv suunise, mille järgi tuleb *esmatähtsaks pidada mereala hea keskkonnaseisundi saavutamist või säilitamist*, selle kaitse ja säilitamise jätkamist ning edasise halvenemise ärahoidmist. Selleks tuleb inimtegevuse juhtimiseks rakendada ökosüsteemset lähenemist ja võimaldada samal ajal mereökosüsteemi teenuste jätkusuutlikku kasutamist.

Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ ruumilise arengu visiooni kohaselt on aastaks 2030 *Eesti avatud merele*. Riigi rahvusvahelise konkurentsivõime üheks põhiteguriks olev reisi-, kauba- ja väikesadamate võrgustik toimib tegusalt ning on muu taristuga hästi ühendatud. *Tõhus ja kestlik merealade kasutamine on riigile oluline*. Sobivate planeeringute abil on saavutatud mõistlik tasakaal vaba aja kasutuse, turismi, veekogude kaitse, riigikaitse ja majandustegevuse vahel. Nii linnades kui ka maal Eesti maastikku hästi ilmestavad ja ruumi eripära esile tõstvad veekogud ja rannaalad on aktiivses ja kestlikus avalikus kasutuses.

Riikliku arengukava „Eesti merenduspoliitika 2012-2020“ kohaselt on Eesti merendussektor kõrge lisandväärtusega, atraktiivne ja *kestlik* majandussektor, mis tagab *merekeskonna säilimise* ning aitab kaasa rannaäärse elukeskkonna ning eluviisi *arengule*. Merealale avaldatav keskkonnakoormus on vähenenud, meresõiduohutus on paranenud ja õnnetused on vähenenud. Tänu infrastruktuuri paranemisele ja väikeettevõtluse arengule on rannikualad ja saared atraktiivne elukeskkond. Merendusega seotud traditsioonid ja kultuuripärand on säilinud ning neid tutvustatakse aktiivselt.

Üleriigilises planeeringus „Eesti 2030+“ ning arengukavas „Eesti merenduspoliitika 2012-2020“ seatud eesmärkidest lähtuvalt on mereala planeeringu eesmärk määrata kindlaks **Eesti mereruumi kasutamise pikaajalised tingimused**, et suunata majanduse ja muude valdkondade tegevusi merel ning vältida erinevate valdkondade vahelisi konflikte, **realiseerida maksimaalselt Eesti potentsiaal mereressursi kasutamisel ja saavutada ning säilitada merakeskkonna hea seisund**.

1.1 Planeeringuala

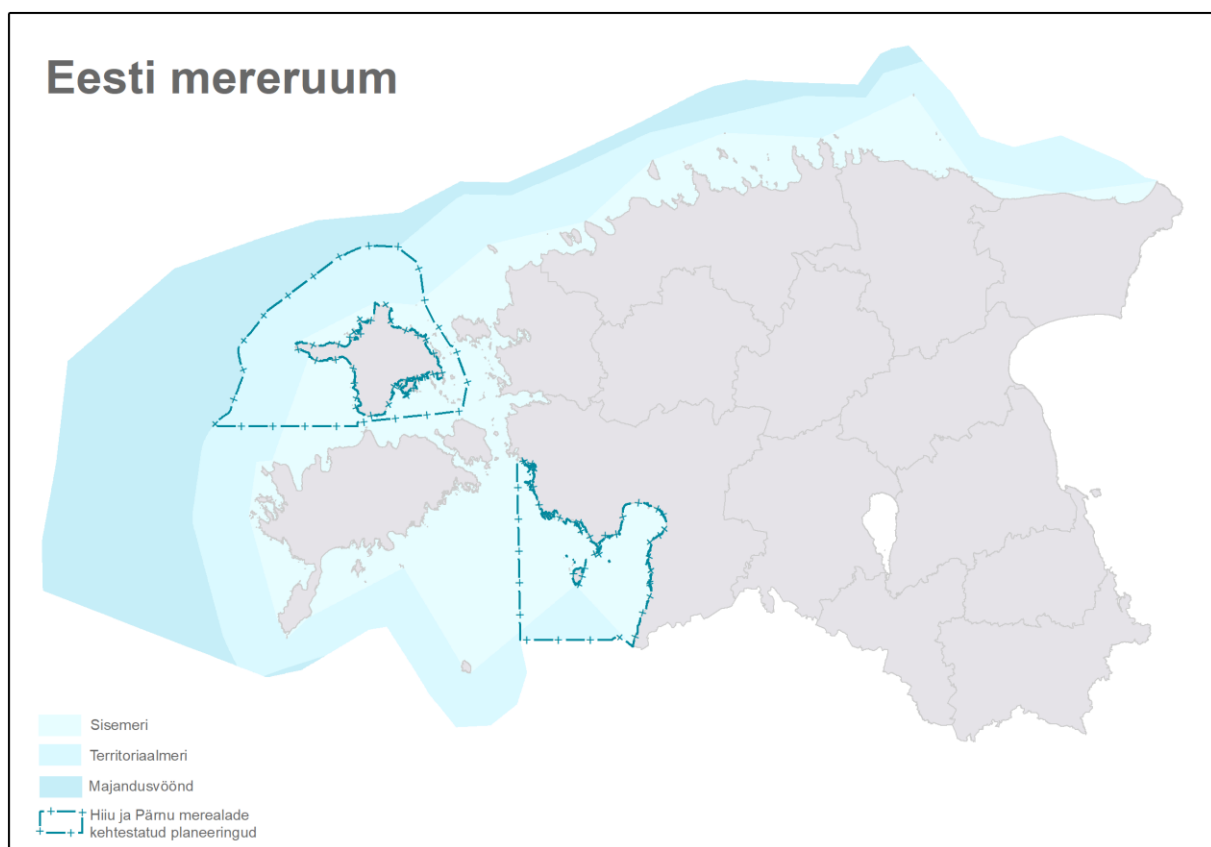
Eesti mereala asub Läänemere kirdeosas, koosnedes Soome lahest, Liivi lahest ja Läänemere avaosast ning Lääne-Eesti saarestiku piirkonda jäävast Väinamerest. Eesti mereruum on jagatud kolmeks osaks: sisemeri, territoriaalmeri ja majandusvöönd (vt joonis 1).

Sisemeri on mereala osa, mis asub territoriaalmeri lähtejoone ja ranniku vahel. Territoriaalmeri lähtejoon on mõtteline joon, mis ühendab omavahel maismaa, saarte, laidude, kaljude ja veest väljaulatuvate üksikute kivide rannikust kõige kaugemal asuvaid punkte.

Territoriaalmeri on sisemerega külgnev mereala osa, mille laius on 12 meremiili. Territoriaalmeri laieneb Eesti riigi õiguspädevus. Territoriaalmeri välispiir on Eesti riigipiir. Territoriaalmeri keskmine sügavus on ligikaudu 30 m. Territoriaalmerd koos sisemerega loetakse territoriaalveteks.

Majandusvöönd (ingl k *Exclusive Economic Zone*, lühendina EEZ) on väljaspool territoriaalmerd asuv ja viimasega külgnev mereala osa, mille piirid on kindlaks määratud Eesti Vabariigi ja naaberriikide vaheliste lepingutega. Majandusvööndi olemuse ja seal lubatud tegevused sätestab majandusvööndi seadus (MVS²), vöönd on reguleeritud ÜRO Mereõiguse konventsiooniga (UNCLOS). Majandusvööndis on rannariigil eesõigus mere elusvarule ning ainuõigus kasutada merepõhjas lasuvaid loodusrikkusi ja rajada tehissaari. Eesti Vabariigi jurisdiktsioonile on allutatud lisaks merekeskkonna kaitsele ka muu majandustegevus ja teaduslikud mereuringud. Majandusvööndis on igal riigil laeva- ja lennuliikluse, veealuste kaablite ja torujuhtmete paigaldamise ning mere muu kasutamise vabadus tingimusel, et peetakse kinni Eesti seadustiku sätetest ning rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normidest. Majandusvööndi keskmine sügavus on ligikaudu 81 m. Majandusvööndi erisusi on kajastatud valdkondlike alameesmärkide kirjeldamisel (ptk 1.2).

Kogu Eesti mereala pindala on kokku ligikaudu 36 500 km², millest majandusvöönd moodustab peaaegu ühe kolmandiku (11 300 km²). Mandri-Eesti rannajoone pikkus on 1242 km, koos saartega ulatub rannajoone kogupikkus 3793 km-ni.

Joonis 1. Eesti mereruum

Maismaad käsitletakse mereala planeeringus läbi funktsionaalsete, nõ meri-maismaa seoste³, käsitledes maismaad otseselt mõjutavaid ja maismaal toimuvast mõjutatud tegureid nagu sadamad, kaabelühendused jms. Maismaa ei kajastu Eesti mereala planeeringus kindla laiussega

² RT I, 12.07.2014, 94

³ Meri-maismaa ühenduste all on siin ja edaspidi silmas peetud tegevusi, mis asuvad kas merel või maismaal, kuid toetavad vastavalt maismaal või merel toimuvaid tegevusi. Näiteks on kalapüüdmiseks vajalik kalasadam või lossimiskoht maismaal, merepääste korraldamiseks peab maismaal olema tagatud juurdepääs merele, meretranspordi korraldamiseks on hädavajalikud sadamad.

alana. Mereala planeering annab suuniseid maismaa planeerimiseks kohalike omavalitsuste üld- ja eriplaneeringute ning detailplaneeringutega.

1.2 Valdkondlikud alameesmärgid

Mereala planeeringu eesmärk lähtub valdkondlikest alameesmärkidest, et *läbi erinevaid valdkondi integreeriva seostava efektiivse ruumikasutuse* edendada Eesti mereala majanduslikku potentsiaali ja säilitada merekeskkonda. Mereala planeeringu eesmärgid tulenevad valdkondlikest arengukavadest, strateegiatest, EL direktiividest ning teistest mereruumi arengut suunavatest dokumentidest. Mereala planeerimise eesmärgiks on valdkondade ruumiliste vajaduste elluviimine ja valdkondade omavaheline tasakaalustamine mereruumis.

Teemad, mida mereala planeeringu koostamisel käsitletakse, tulenevad planeerimisseadusest. PlanS § 14 lõikes 2 nimetatud mereala planeeringu ülesanded annavad lisaks teemapüstitusele ette ka viisi, kuidas erinevaid valdkondi ja valdkondlikke alameesmärke mereala planeerimisel täita saab. PlanS § 14 lõikes 2 on välja toodud järgmised üleriigilise planeeringu teemaplaneeringu ülesanded:

1. mereala tasakaalustatud ruumilise arengu üldiste põhimõtete ja suundumuste määratlemine;
2. merekeskkonna kaitseks vajalike meetmete määratlemine;
3. veeteede paigutuse arvestamine planeeringus ning vajaduse korral ettepanekute tegemine veeteede muutmiseks või uute veeteede kavandamiseks;
4. sadamate paigutuse määramine;
5. kalanduse toimimist tagavate meetmete määramine;
6. kaitsealade ja nende kasutustingimustega arvestamine;
7. kaldaga püsivalt ühendamata ehitiste asukoha ja üldiste ehitustingimuste määramine;
8. riigikaitsele otstarbega merealade määratlemine ning neile kasutustingimuste määramine;
9. maavaravaru kasutuselevõtuks vajalike meetmete tagamine ning maavaravaru kaevandamisest mõjutatud alade kasutustingimuste määramine;
10. puhkealade määratlemine ning nende kasutustingimuste määramine;
11. muinsuskaitseliste väärtuste tagamiseks vajalike meetmete määratlemine;
12. energeetika-, gaasi- ja sidevõrgustiku rajamiseks sobivate alade määratlemine;
13. muud eelnevalt nimetatud ülesannetega seonduvad ülesanded.

Mereala planeeringu eesmärkide ja lahendatavate ülesannete täpsustamine toimub mereala planeeringu koostamise käigus koostöös erinevate ametkondade ning huvigruppidega.

1.2.1 MEREKESKKOND

Luu eeldused mereruumi looduslike ressursside jätkusuutlikuks kasutamiseks tingimusel, et **merekeskkonna hea seisund on säilinud**. Mere keskkonnaga arvestamine on ainus tee tagamaks jätkusuutliku meremajanduse arengut.

PlanS § 14 lõike 2 punkti 2 järgi määratletakse mereala planeerimisel merekeskkonna kaitseks vajalikud meetmed.

Mereala planeerimisel tuleb:

- käsitleda olemasolevate kaitsealade ruumilist sidusust Eesti rannikumere ja kogu Läänemere kontekstis jätkusuutliku ja sidusa merekaitsealade võrgustiku (*blue corridors*) toimimise tagamiseks nii praeguste keskkonnatingimuste kui ka suurenenud survetegurite sh kliimamuutuste foonil ning vajadusel teha ettepanekud või ette näha meetmed merekaitsealade võrgustiku paremaks toimimiseks;
- analüüsida, millised sinimajanduse sektori tegevused (nt karpide ja/või vetikate vesiviljelus) on perspektiivikad merekeskkonna seisundi parandamise või muude tegevuste mõjude leevendamise seisukohast ning millistesse ruumiipiirkondadesse tuleks need tegevused planeerida;
- analüüsida olemasoleva teabe põhjal, millistel merealadel paiknevad olulised lindude ja nahkhiirte rändekoridorid ning toitumis- ja peatumispaigad, et säilitada fauna mitmekesisus. Vajadusel reserveerida mereala lindude rändekoridorideks ning toitumis- ja peatumispaikadeks või näha ette konkureerivatele kavandatavatele tegevustele meetmed, mis tagavad linnustiku mitmekesisuse säilimise;
- analüüsida olemasoleva teabe põhjal, millistel merealadel paiknevad olulised imetajate toitumis- ja elupaigad, et säilitada mereelustiku mitmekesisus. Vajadusel reserveerida mereala imetajate toitumis- või elupaigana või näha ette meetmed, tagamaks imetajate elupaikade säilimine.

Merekeskkonna teemakäsitlust suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/56/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrategia raamdirektiiv);
- Euroopa Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta;
- Euroopa Nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 1255/2011, millega kehtestatakse integreeritud merenduspoliitika edasiarendamist toetav programm;
- HELCOMi soovitusel ja juhised;
- IMO (*International Maritime Organisation*) juhised;
- Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 ja selle rakendusplaan;
- Looduskaitse arengukava aastani 2020;
- Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030;
- Eesti merestrategia meetmekava;
- Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsioon (Helsingi konventsioon).

1.2.2 KALANDUS JA VESIVILJELUS

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb luua eeldused kalanduse ja vesiviljeluse kui majandusharu **kestlikuks arenguks** ja **konkurentsivõimeks**.

PlanS § 14 lg 2 punkti 5 kohaselt määratakse mereala ruumilise planeeringuga Eesti kalanduse ja vesiviljeluse toimimist tagavad meetmed.

Mereala planeerimisel tuleb luua ruumilised eeldused:

- kalavarude looduslikuks taastumiseks;
- kalavarude efektiivseks kasutamiseks, s.t. kalalaevade ja kalapaatide vabaks juurdepääsuks kalastusaladele (rannikupüük ja traalpüük) ning ka kalasadamatele ja lossimiskohtadele;
- eri tüüpi vesiviljeluse arendamiseks sobivate merealade kasutuselevõtuks.

Kalanduse ja vesiviljeluse arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1380/2013 ühise kalanduspoliitika kohta;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/56/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrategia raamdirektiiv);
- Euroopa Komisjoni teatis „Strateegilised suunised ELi vesiviljeluse säästvaks arendamiseks“;
- Euroopa Komisjoni teatis „Euroopa Liidu integreeritud merenduspoliitika“;
- Euroopa Komisjoni teatis „Euroopa 2020. aastal – aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia“;
- Euroopa Komisjoni teatis „Meremajanduse kasv: jätkusuutliku majanduskasvu võimalused mere- ja merendusvaldkonnas“;
- Eesti kalanduse strateegia 2014-2020;
- Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030;
- Eesti vesiviljeluse sektori arengustrategia 2014-2020;
- Looduskaitse arengukava aastani 2020.

1.2.3 MERETRANSPORT

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb luua eeldused siseriikliku ja rahvusvahelise **meretranspordisüsteemi igakülgele arengule**, mis võimaldab inimeste ja kaupade vaba liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestlikul moel.

PlanS § 14 lõike 2 punktide 3 ja 4 kohaselt arvestatakse mereala planeeringus veeteede paigutusega ja määratakse sadamate paigutus ning tehakse vajaduse korral ettepanekuid veeteede muutmiseks või uute veeteede kavandamiseks.

Mereala planeerimisel tuleb:

- määratleda laevanduse ruumilised prioriteedid lähtuvalt inimkasutusest ja inimkasutuse võimalikest arengusuundadest;
- määratleda meri-maismaa ühendused selliselt, et need tooks täiendavat kasu ning toetaks transpordi- ja merenduspoliitikas püstitatud eesmärke;
- arvestada meretranspordi kasvuvõimalustega muuhulgas teiste tegevuste ruumilisel kavandamisel ning teiste tegevuste kavandamisest lähtuvate vajaduste ning ruumiliste piirangutega meretranspordile;
- selgitada välja ja arvestada navigatsiooniliste piirangute ja võimalustega, mis mõjutavad teiste tegevuste ruumilist kavandamist või edasist toimimist (nt tuulikupargid, kaablid, tunnelid jms);
- võimalike laevateede ümbersuunamise ettepanekute esitamisel selgitada välja selle mõju meretranspordi konkurentsivõimele või laevaliikluse ohutusele ning teistele tegevustele;

- analüüsida Tallinna lähel kiiruspiirangute rakendamise vajadust;
- käsitleda jääteede kasutamise seonduvat;
- arvestada väikelaevaliikluse vajadustega.

Meretranspordi arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- IMO (*International Maritime Organisation*) reeglid ja juhised;
- Eesti merenduspoliitika 2012-2020;
- Transpordi arengukava 2014-2020;
- Väikesadamate võrgustiku kontseptsioon 2014-2020;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 1315/2013 üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta.

1.2.4 MEREPÄÄSTE JA REOSTUSTÕRJE

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb luua ruumilised eeldused turvaliseks ja keskkonnasäästlikuks mereala kasutuseks, arvestades **merepääste vajadustega** ja andes suuniseid **reostustõrje valmisoleku suurendamiseks**.

PlanS § 14 lõike 2 punkti 2 järgi määratletakse mereala planeeringus merekeskkonna kaitseks vajalikud meetmed. Merepääste ja reostustõrje on otseselt seotud teiste tegevustega merel, mistõttu liigituvad need punkti 13 järgsete muude ülesannete alla.

Mereala planeerimisel tuleb:

- analüüsida merepäästeks ja reostustõrjeks vajalike ranna-ala juurdepääsuvõimaluste üldist olukorda;
- arvestada vajadusega tõsta merepääste (sh vabatahtlikku merepääste) võimekust ja tagada selleks ruumilised eeldused;
- arvestada vajadusega tõsta reostuse avastamise, lokaliseerimise ja likvideerimise võimekust ja tagada selleks ruumilised eeldused;
- kaaluda suuniste andmist juurdepääsude tagamise üldiste põhimõtete osas (nt minimaalsete vahemaade väljatoomine);
- jälgida, et mereala edasise kasutuse kavandamisel võetakse eesmärgiks vähendada suurõnnetuste toimumise tõenäosust;
- kaaluda konfliktolukordade lahendamise põhimõtete määramise võimalust ja vajadust, sh majandusvööndis.

Merepääste ja reostustõrje teemalised suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- IMO (*International Maritime Organisation*) reeglid ja juhised;
- Eesti merenduspoliitika 2012-2020;
- Transpordi arengukava 2014-2020;
- Merereostuse vähendamise rahvusvahelised konventsioonid (MARPOL 73/78, INTERVENTION, LDC, OPRC, HNS Protocol).

1.2.5 ENERGIATOOTMINE

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb luua eeldused **kestlikuks energia tootmiseks** merealadel, mis tagab Eesti energiajulgeoleku ja -varustuskindluse ning suurendab energiaallikate mitmekesisust.

PlanS § 14 lg 2 punkti 12 järgi määratletakse mereala planeeringuga kaldaga püsivalt ühendamata ehitiste asukohad ja üldised ehitustingimused.

Mereala planeerimisel tuleb:

- määratleda ruumilised põhimõtted taastuvatest ressurssidest merealal energia tootmiseks. Selleks tuleb mereala planeeringus:
 - määratleda tuuleparkide arendamiseks sobivad alad ja põhimõtted nende alade arendamiseks;
 - selgitada teiste taastuvatel ressurssidel põhinevate energiatootmisvõimaluste (laineenergia, biomass, soojusvahetus) arendamise võimalusi ja luua ruumilised eeldused nende laiemaks kasutuselevõtuks.

Energiatootmise arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Eesti pikaajaline energiamajanduse arengukava 2030+ (ENMAK);
- Euroopa Komisjoni teatis „Energia tegevuskava aastani 2050“;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta.

1.2.6 MEREPÕHJAS PAIKNEV TARISTU

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb luua eeldused nii **riigisiseste kui rahvusvaheliste taristuühenduste loomiseks ja arendamiseks**, mis edendab Eesti tugevamat ühendamist ühtsetesse ülekandevõrkudesse.

PlanS § 14 lg 2 punkti 12 järgi määratletakse mereala planeeringuga energeetika-, gaasi- ja sidevõrgustiku rajamiseks sobivad alad.

Mereala planeerimisel tuleb:

- määrata ruumilised põhimõtted ja võimalusel asukohad merealal paiknevate energiatootmisüksuste omavaheliseks ja põhivõrguga ühendamiseks ning ka võimalikud ühendused näiteks Eesti-Soome, Eesti-Rootsi või Eesti-Läti vahel;
- määrata ruumilised põhimõtted Eesti gaasivõrgu edasiarendamiseks ja tarnevõimaluste parandamiseks;
- analüüsida perspektiivis lisanduvate merepõhjas paiknevate joonobjektide kavandamisele ruumiliste tingimuste seadmise vajadusi;
- luua ruumilised eeldused gaasitarnevõimaluste avardamiseks läbi regionaalsete ja kohalike LNG terminalide põhimõtteliste asukohtade kavandamise selleks sobivates paikades.

Taristuvõrgustike arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Eesti pikaajaline energiamajanduse arengukava 2030+ (ENMAK);
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 1315/2013 üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta.

1.2.7 VÕIMALIKUD PÜSIÜHENDUSED

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb kaaluda vajadusi **transpordi püsiühenduste kavandamiseks**, et lähtudes mobiilsuse kasvust tagada reisijate ja kaupade kiired ning mugavad liikumisvõimalused.

PlanS § 14 lg 2 ei sätesta mereala planeeringu ülesandena püsiühenduste või kaldaga püsivalt ühendatud ehitiste asukohtade või ehitustingimuste määramist, jättes samas võimaluse käsitleda teemat teiste ülesannete raames.

Mereala planeerimisel tuleb:

- arvestada Saarema (Suure Väina) püsiühenduse, Vormsi ja Noarootsi vahelise ühendustee ning Tallinn-Helsingi tunneli rajamise võimalusega;
- vajadusel määrata püsiühenduse koridoride põhimõtteline asukoht;
- arvestada püsiühenduste rajamise võimalustest tulenevaid mõjutegureid teiste valdkondade arenguperspektiivide seadmisel.

Võimalikke püsiühendusi kajastavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Üleriigiline planeering Eesti 2030+;
- Transpordi arengukava 2014-2020;
- Eesti-Soome püsiühenduse (FinEst Link) tasuvusuuringu materjalid;
- Lääne maakonnaplaneering 2030+.

1.2.8 MERETURISM NING REKREATSIOON

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb **säilitada ning tõsta mere ja rannikualade puhke- ja turismiväärtust**, sh aktiivse puhkuse paikadena ning tagada puhkajatele ja turistidele soodsad võimalused neid mitmekesiseid teenuseid kasutada.

PlanS § 14 lg 2 punkti 10 kohaselt määratletakse mereala planeeringuga puhkealad ning nende kasutustingimused.

Mereala planeerimisel tuleb luua ruumilised eeldused:

- üksteisest optimaalsel kaugusel asuvate ja looduslikest eeldustest lähtuvate mitmekesiste teenustega varustatud ja piisava kaikohtade arvuga kodu- ja

- külalissadamate kavandamiseks, lähtudes väikesadamate võrgustiku kontseptsioonist⁴ ja kohalikest vajadustest (sh üldplaneeringutest);
- rannaäärsete piirkondade ettevõtlust toetavate meri-maismaa ühenduste, näiteks väikesadamate võrgustikuga hästi ühendatud taristu rajamiseks;
 - turismiettevõtluses ja piirkondlikus koostöös oluliste turismiobjektide (näiteks loodus- ja kultuuripärand) säilimiseks ja kasutamiseks. Arvestada nende paiknemise ja kasutamise eripäraga, sh sesoonsusega;
 - avalikult kasutatavatele rannaaladele ligipääsuks maismaal (üld- ja detailplaneeringutes kasutatavate suunistena), sh supelrandadele ja supluskohtadele, mis on sobivad erinevate vaba-aja tegevuste harrastamiseks;
 - veemotospordiks hästi ligipääsetavates paikades, kus selline tegevus mõjutab võimalikult vähe keskkonda ega ohusta teisi tegevusi;
 - mittemotoriseeritud mereturismi ja meresporti harrastamise võimaluste loomiseks ja säilitamiseks;
 - veealuste mälestiste ja kultuuriväärtuse säilimiseks, sh ligipääsuvajadusega objektidele.

Mereturismi arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020;
- Väikesadamate võrgustiku kontseptsioon 2014-2020;
- Kohalike omavalitsuste üldplaneeringud, arengukavad ning muud kohalikud arengudokumendid.

1.2.9 KAITSEALUSED OBJEKTID JA ALAD

Mereruumi jätkusuutlik kasutamine peab toimuma viisil, mis **tagab kaitsealuste objektide ja alade** (kultuurimälestised, muinsuskaitsealad, Natura 2000 võrgustiku alad, kaitsealad, hoialad, kaitsealused liigid, kaitstavad looduse üksikobjektid) **säilimise ja kaitseväärtustega objektide kaitse alla võtmise**.

PlanS § 14 lõike 2 punktide 2, 6 ja 11 järgi määratletakse mereala planeeringuga vajalikud meetmed merekeskkonna kaitseks ja muinsuskaitsealuste väärtuste tagamiseks ning arvestatakse kaitsealade ja nende kasutustingimustega.

Mereala planeerimisel tuleb:

- arvestada teiste tegevuste planeerimisel kultuuripärandi ja keskkonnakaitse huvidega tagamaks jätkusuutlik meremajanduse areng ja kaitsealuste objektide ja alade säilimine;
- teha vajadusel ettepanekuid kaitsealuste objektide ja alade kaitsereežiimi muutmiseks või lõpetamiseks;
- teha vajadusel ettepanekuid väärtuslike objektide ja alade kaitse alla võtmiseks ja uute kaitse-eesmärkide seadmiseks.

Objektide kaitset suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Looduskaitse arengukava aastani 2020;

⁴ Väikesadamate kontseptsioon on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt ülevaatamisel, vajalik on koostöö mereala planeeringuprotsessi raames.

- Euroopa Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta;
- Euroopa Nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta;
- UNESCO veealuse kultuuripärandi kaitse konventsioon;
- CBD (Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon).

1.2.10 RIIGIKAITSE

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb **tagada riigikaitseks vajadused** nii väljaõppe kui ka riigikaitse objektide töövõime tagamise läbi.

PlanS § 14 lõike 2 punkti 8 järgi määratletakse mereala planeeringus riigikaitse otstarbega merealade ning määratakse neile kasutustingimused.

Mereala planeerimisel tuleb luua ruumilised eeldused:

- harjutusalade rajamiseks;
- harjutusaladele juurdepääsuks maismaalt;
- riigikaitse objektide töövõime säilimiseks teiste objektide kavandamisel.

Riigikaitse arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Riigikaitse arengukava 2013-2022;
- Arendusprogramm: õhutõrje ja suurtükiväe merele orienteeritud harjutusalade ja mereväe harjutusalade asukohtade valimine.

1.2.11 MAAVARAD JA KAADAMINE

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb säilitada võimalus maavarade ammutamiseks merepõhjast ning süvendamismaterjali merre heitmiseks.

PlanS § 14 lõike 2 punkti lõike 9 kohaselt tagatakse mereala planeeringuga maavaravaru kasutuselevõtuks vajalikud meetmed ning määratakse maavaravaru kaevandamisest mõjutatud alade kasutustingimused.

Mereala planeerimisel tuleb luua ruumilised eeldused:

- maavarade ammutamise võimaluse säilimiseks;
- kaadamisalade kasutamiseks.

Maavaravaru kasutuselevõttu ja kaadamise arengut suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Jäätmete ja muude ainete kaadamisest põhjustatud merereostuse vältimise konventsioon (Londoni konventsioon, 1972), konventsiooni muutev protokoll (Londoni Protokoll) 1996;
- HELCOMi juhised;

- Ehitusmaavarade kasutamise riiklik arengukava 2011-2020.

1.2.12 RANNIKUKOGUKONNAD

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb **arvestada rannikukogukondade pikaajaliste ruumiliste vajaduste ja väärtustega**, mis mõjutavad rannikuala kasutust ja elukeskkonna atraktiivsust ning erinevate tegevuste elluviimist merealal.

Rannikukogukondadena käsitletakse mereala planeeringu koostamisel gruppe, kes on merega seotud kultuurilises mõistes põlisuse läbi, st kelle juured, toimetulek või elulaad on tihedalt merega seotud. Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb välja selgitada erinevate piirkondade rannikukogukondade väärtused seoses mereruumi ja selle kasutamisega ning pikaajalised ruumilised vajadused merel ja rannikualadel. Teiste tegevuste kavandamisel tuleb arvestada rannikukogukondade väärtuste ja vajadustega, tasakaalustades riiklikke ja kohalikke avalikke huve.

Rannikukogukondade tegevust rannikualade kasutamisel suunavad dokumendid, mida tuleb arvestada mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel (nimekiri ei ole ammendav):

- Üleriigiline planeering Eesti 2030+;
- Hiiu ja Pärnu mereala planeeringud;
- Saare, Lääne, Harju, Lääne-Viru ja Ida-Viru maakonnaplaneeringud;
- Saare, Lääne, Harju, Lääne-Viru ja Ida-Viru maakondlikud mereala planeeringu huvigruppide kaardistused;
- Mereala planeeringu alusuuring "Sotsiaalsete ja kultuuriliste objektide kaardistus".

2. MEREALA PLANEERIMISE PÕHIMÕTTED

Mereala ruumilisel planeerimisel tuleb lähtuda mitmetest planeerimisseaduses ja rahvusvahelises koostöös *kokkulepitud põhimõtetest*, mille eesmärgiks on seada baaskriteeriumid planeeringulahenduse väljatöötamiseks ning tagada ühtsed alused piiriüleste teemade käsitlemisel⁵.

Mereala planeeringu koostamise eesmärgiks on küll kokku leppida mereala pikaajalised kasutuspõhimõtted, kuid planeeringulahendus peab olema piisavalt paindlik, et tagada ka nende tegevuste elluviimine merealal, mida täna ei kavandata, kuid tulevikus perspektiivikaks osutada võivad. Niisiis peab mereala planeering olema avatud innovatsioonile – seda nii inimtegevuste kontekstis, kuid ka keskkonnaseisundi säilitamise või parandamise kontekstis.

2.1 Planeerimisseaduse põhimõtted

2.1.1 ELUKESKKONNA PARENDAMISE PÕHIMÕTE

PlanS § 8 kohaselt tuleb planeeringuga luua eeldused kasutajasõbraliku ning turvalise elukeskkonna ja kogukondlike väärtusi kandva ruumilise struktuuri olemasoluks ja säilitamiseks ning esteetilise miljöö arenguks, säilitades olemasolevaid väärtusi.

Kuigi antud põhimõte on PlanS-s peamiselt suunatud maismaa planeerimisele, on keskkonna parendamine põhimõttena kohaldatav ka merealal. Põhimõtte peamiseks eesmärgiks on tagada, et mereala ruumilise planeerimise kaudu *edendatakse mereruumi kvaliteeti* ja seda nii looduskeskkonna kui ka tehiskeskkonna vaatenurgast – järelikult erinevaid valdkondi tasakaalustades.

Mereruumi kvaliteedi parendamine võib tähendada ka vajadust *säilitada planeeringuga juba olemasolevaid väärtusi* – näiteks kalanduse kui majandustegevuse prioritseerimist mingis piirkonnas, mõne rannikukogukonna ajalooliste traditsioonide rõhutamist ja säilitamist vms. Seetõttu on elukeskkonna parendamise põhimõtte seotud ka teiste planeerimisseaduses toodud põhimõtetega – nii avalikkuse põhimõttega, mille kaudu erinevad huvid ja väärtused välja tuleb selgitada kui huvide tasakaalustamise põhimõttega, kuna huvide tasakaalustamine on kvaliteetse merekeskkonna saavutamise aluseks.

Antud põhimõttes tasub olulise kriteeriumina välja tuua ka kasutajasõbralikkuse. Mereala kasutusvaldkondi on erinevaid – kalandus, meretransport, energeetika jms. Ka kasutajasõbralikkus on olnud paljuski valdkonnast. Seega on mereala planeerimisel oluline järgida, et erinevatele valdkondadele kasutustingimuste ja –põhimõtete seadmisel säilib *tegevuse mõistlik elluviidavus*, muuhulgas seoses teiste tegevusvaldkondadega.

⁵ HELCOM-VASABI MSP töögrupp on kokku leppinud 10 mereala planeerimise alusprintsipi, vt <http://msp-platform.eu/practices/baltic-sea-broad-scale-maritime-spatial-planning-principles>.

2.1.2 AVALIKKUSE KAASAMISE JA TEAVITAMISE PÕHIMÕTE

PlanS § 9 kohaselt on planeerimismenetlus avalik. *Igäühel on õigus osaleda planeerimismenetluses* ja selle ajal avaldada arvamust planeeringu kohta. Selleks, et igäühel oleks tagatud võimalus osalemiseks ja oma arvamuse avaldamiseks, lasub Rahandusministeeriumil kui mereala planeeringu koostamise korraldajal ülesanne avalikkust mereala planeeringu koostamisest nõuetekohaselt teavitada ning korraldada vajalikul määral avalikke väljapanekuid ja arutelusid. Avalikustamine ja kaasamine on ühelt poolt vajalik selleks, et erinevatel huvigruppidel oleks võimalik oma huvisid ja väärtusi planeerimismenetluses kaitsta. Samas on avalikkuse aramus oluline ka planeeringu koostamise korraldajale, kes saab selle kaudu tagada tasakaalustatud planeeringulahenduse. Hästi tasakaalustatud planeeringulahendus on omakorda võtmeks mereala planeeringu elluviidavusele pärast selle kehtestamist, kuna see on aktsepteeritud erinevate ametkondade, huvigruppide ja kogukondade poolt, kes merealal ja rannikualal erinevate tegevuste elluviimist võimaldavad.

2.1.3 HUVIDE TASAKAALUSTAMISE JA LÕIMIMISE PÕHIMÕTE

PlanS §-is 10 sätestatud põhimõtte kohaselt tuleb planeeringulahenduse koostamisel *tasakaalustada erinevad huvid ja väärtused* – nii era- kui ka avalikud huvid ja väärtused – ning ka erinevad valdkondlikud huvid – majanduslikud, sotsiaalsed, kultuurilised ja keskkonna pikaajalised ruumilised huvid merealal.

Ruumilised huvid ja väärtused, mille alusel planeeringulahendus kujuneb, tulenevad erinevatest riiklikest ning kohaliku taseme planeeringutest, strateegiatest ja muudest arengut suunavatest dokumentidest. Lisaks arengudokumentidele tulenevad valdkondlikud huvid ja väärtused ka erinevate huvigruppide eesmärkidest ja vajadustest. Kõik need huvid ja väärtused tuleb planeeringulahenduse koostamisel tasakaalustada.

Mereala ruumiline planeering koostatakse üleriigilise planeeringuna. Tegemist on riigi taseme planeeringuga, mille elluviimine sõltub madalama taseme planeeringutest (nt kohaliku omavalitsuse üld- või detailplaneeringud) ja erinevatest loamenetlustest või muudest merkasutust reguleerivatest dokumentidest. Kuigi mereala planeering ei sea oma üldistusastme tõttu siduvaid maakasutus- ja ehitustingimusi rannikualal, tuleb nii mereala planeeringu koostamisel arvestada rannikualal kehtestatud planeeringute ja muude arengudokumentide ja lubadega, kuid ka samade dokumentide kaudu tagada mereala planeeringu elluviimine pärast selle kehtestamist.

2.1.4 MEREALA PLANEERIMISE ALUSEKS OLEV TEAVE

PlanS § 11 lõike 1 kohaselt peab planeerimisalase tegevuse korraldaja planeerimisel arvesse võtma asjakohaseid ruumilist arengut mõjutavaid strateegiaid, riskianalüüse, kehtivaid planeeringuid, arengukavasid ning teisi ruumilist arengut mõjutavaid dokumente ja muud asjakohast teavet.

Mereala planeering koostatakse parima võimaliku teabe pinnalt. *Asjakohase teabe* hankimiseks tehakse alusanalüüse, koostööd erinevate ametiasutustega, kohalike omavalitsustega, teadusasutustega, kohalike kogukondadega ning valdkondlike huvigruppidega. Planeeringu koostamiseks on Rahandusministeerium kogunud saadaolevad andmed erinevatelt

ametkondadelt, mille ajakohastamine ja täiendamine toimub planeeringu koostamise käigus jooksvalt.

2016. aastal on Rahandusministeerium tellinud järgmised *alusanalüüsid*⁶, mida rakendatakse mereala planeeringu lahenduse väljatöötamisel:

1. Merekeskkonna ressursside kasutamisest saadava *majandusliku kasu mudel*;
Mereala kasutamisest saadava majandusliku tulu, kulu ja kasu mudel, hindamaks merealal praegu toimuva majandustegevuse majanduslikku tulu, kulu ja kasu ning prognoosimaks tulevikumuutusi, mis kaasnevad alternatiivsete ruumilahendustega ja/või oluliste sisendandmete võimaliku muutumisega.
2. *Jääolude analüüs* ja kaartide koostamine;
Koostati jää esinemise tõenäosuse kaart ja jääkatte kestvuse kaart, 2010/2011. aasta alusel *worst case scenario* kaart, rüside esinemise tõenäosuse kaart jm.
3. Eesti merealal paiknevate *lindude rändekoridoride* kohta andmete koondamine ja vastavate kaardikihtide loomine ning analüüsi koostamine tuuleparkide mõjust *lindude toitumisaladele*;
4. Saaremaalt lõuna või edela suunas üle mere toimuva *nahkhiirte rände uuring*;
5. *Sotsiaalsete ja kultuuriliste* mõjude hindamiseks algandmete kogumine ja analüüs;
6. *Kalakasvatuseks* sobivate alade väljaselgitamine Eesti merealal;
7. *Selgrootute ja vetikate kasvatamiseks* sobivate alade väljaselgitamine.

Võimaluse ja vajaduse tekkimisel tellitakse täiendavaid uuringuid ja analüüse ka edaspidi mereala planeerimise protsessi käigus.

Aastatel 2015-2017 läbi viidud projekti Baltic Scope raames koostas Tartu Ülikooli Mereinstituut koostöös Rahandusministeeriumi ja valdkondlike huvigruppidega valdkondlikud lähteülesanded kalanduse, energeetika, meretranspordi ja merekeskkonna kohta. Lähteülesannetes on analüüsitud olemasolevat olukorda ning tehtud ettepanekuid teemadeks, mis vajavad lahendamist mereala planeeringu koostamisel. Lähteülesandeid on arvesse võetud mereala planeeringu lähteseisukohtade koostamisel ning need on kättesaadavad mereala planeeringu portaalis mereala.hendrikson.ee.

Vajalik teave ja alusandmed täpsustuvad ja täienevad mereala planeeringu koostamise käigus.

2.1.5 OTSTARBEKA, MÖISTLIKU JA SÄÄSTLIKU MERERUUMI KASUTUSE PÕHIMÕTE

PlanS § 12 sätestatud otstarbeka, mõistliku ja säästliku maakasutuse põhimõte on ennekõike suunatud maismaa planeerimisele, kuid põhimõte on kohaldatav ka merealal. Nii nagu maismaal on ka mereala planeerimisel vaja järgida, et kavandatavad tegevused oleksid planeeritud *otstarbekalt, mõistlikult ja säästlikult*.

Otstarbekus tähendab, et ennekõike tuleb kasutusele võtta juba kasutuses olevaid alasid või kasutusest väljalangenud alasid. Merel tähendab see esmalt juba kasutuses olevate merealade eelistamist või ka kooskasutuse edendamist. Kooskasutuse all mõistetakse mitme tegevuse läbiviimist ühel merealal, kui need tegevused ei ole teineteist välistavad või ei mõjuta koostegevusena oluliselt merekeskkonda.

⁶ Kättesaadavad arvutivõrgus: www.fin.ee/mereala-planeerimine.

Mõistlik mereruumi kasutus tähendab, et erinevad inimtegevused kavandatakse mereruumis piirkondadesse, kuhu nad kõige paremini sobivad – kas siis merekeskkonna, teiste tegevuste või tegevuse enda iseloomust lähtuvalt. Esmajärjekorras on oluline luua selline planeeringulahendus, mis on maksimaalselt keskkonnasäästlik, kuid mille tulemusel ei muutu ebamõistlikuks mingi tegevuse elluviimine selleks ettenähtud merealal.

Eelnevast tulenevalt tuleb planeeringulahenduse koostamisel analüüsida Eesti mereala oluliste inimetegevuste ruumilise paiknemise mustreid ja soodustada hea keskkonnaseisundi saavutamist või tagada selle säilimine.

2.2 Ökosüsteemne lähenemine ja säästev areng

Viimastel aastatel on rahvusvaheliselt leidnud tunnustust põhimõte, et mereala ruumiline planeerimine peab põhinema *ökosüsteemsel lähenemisel*. Ka Euroopa Liidu direktiiv mereala ruumilise planeerimise kohta sätestab, et mereala planeeringu kehtestamisel ja rakendamisel kohaldavad liikmesriigid ökosüsteemipõhist käsitlust (art 5(1)).

Ökosüsteemipõhise lähenemise definitsioone on mitmeid ja väga erinevaid. Lühidalt tähendab ökosüsteemipõhine lähenemine, et mereruumi kasutust tuleb planeerida viisil, mis tagab ka pikaajalises perspektiivis *mereökosüsteemide elujõulisuse*. See tähendab omakorda, et planeerimisel tuleb kõiki alternatiive ning otsuseid kaaluda ennekõike mereökosüsteemide hea seisundi säilimise vaatenurgast.

Olulise sisendi ökosüsteemse lähenemise rakendamiseks mereala planeeringus annab mõjuhindamine.

Läänemere piirkonnas on ökosüsteemse lähenemise põhimõtet sisustatud HELCOM/VASAB mereala planeerimise töörühma juhendmaterjalides ning projekti Baltic Scope raames.

HELCOM/VASAB ökosüsteemse lähenemise juhendis⁷ on rõhutatud mitmeid printsiipe, mida tuleb mereala planeeringu koostamisel ja mõjuhindamise läbiviimisel järgida, et tagada ökosüsteemne lähenemine. Nendeks on näiteks ettevaatusprintsip, parima võimaliku teadmise arvestamine, alternatiivsete arenguplaanide olulisus, leevendusmeetmed, erinevate tegevuste ja nende mõjude seoste nägemine ja mõistmine jms. Ökosüsteemse lähenemise aluseks ei ole juhendmaterjali järgi siiski mitte üksnes printsiipide järgimine, vaid *Läänemere kui ökosüsteemi ja selle seisundi mõistmine*.

Projekti Baltic Scope raames töötati välja ökosüsteemse lähenemise kontrollküsimustik⁸, mis aitaks mereala planeerimisel punkt-punktilt kontrollida, et ökosüsteemset lähenemist planeerimisel ka kohaldatakse. Küsimustiku eesmärgiks on tagada, et ökosüsteemse lähenemise elemendid oleksid mereala planeerimisel arvesse võetud. Projekti Baltic Scope raames välja töötatud küsimustikku kasutatakse ka Eesti mereala planeeringu koostamisel.

⁷ www.vasab.org/index.php/documents/doc_download/967-guidelines-for-the-implementation-of-ecosystem-based-approach-in-maritime-spatial-planning-msp-in-the-baltic-sea-area

⁸ www.balticscope.eu/content/uploads/2015/07/BalticScope_Ecosystem_Checklist_WWW.pdf

2.3 Piiriülene koostöö

Meri on olemuselt väga dünaamiline. Pidev veemasside ümberpaiknemine tähendab seda, et erinevad, ka geograafiliselt üksteisest eemal paiknevad merealad, on omavahel seotud ja häiretegurite mõju võib ulatuda väga kaugele. Merekeskkonna puhul on reeglina alati tegemist *olulise rahvusvahelise huviga*.⁹

Euroopa Liidu direktiiv mereala ruumilise planeerimise kohta sätestab, et tagamaks mereruumi planeeringute ühtsus ja kooskõla, teevad merepiiri omavad *liikmesriigid* planeerimisprotsessi osana *koostööd* (art 11 (1)). Lisaks sätestab direktiiv, et liikmesriigid püüavad võimalust mööda ning rahvusvahelist õigust ja konventsioone järgides teha asjaomastes merepiirkondades koostööd ka asjaomaste *kolmandate riikidega* (art 12).

Eesti jaoks tähendab see mereala planeerimisel kindlasti koostööd Soome, Rootsi, Läti ning Venemaaga. Koostöö korraldamisel on võimalik kasutada erinevaid *rahvusvahelisi foorumeid*, nt HELCOM-VASAB mereala planeerimise tööühma, mille liikmeks on ka Venemaa, või *rahvusvahelisi koostööprojekte*, nt Baltic SCOPE¹⁰, Plan4Blue, BalticLines jne.

Mainitud projekti *Baltic SCOPE* raames on Eesti teinud tihedalt koostööd Rootsi ja Läti mereala planeerimise eest vastutavate ametiasutustega. Projekti käigus on ühtlustatud lähenemisi piiriülesele mereala planeerimisele ning seatud eesmärgid ja soovitusi edasisele koostööle.

Projekt *Plan4Blue* on Eesti ja Soome koostöö projekt, mille eesmärk on sinimajanduse stsenaariumide loomine Soome lahe piirkonnale. Selle koostööprojekti kaudu on võimalik teha tihedalt koostööd Soomega mereala planeerimisel ja planeeringute ühtlustamisel.

Mereala planeeringule viiakse läbi ka mõjude hindamine. Kuna merealal võib keskkonnakahju ulatuda väga kaugele nii riigisiselt kui ka teiste riikide merealadele, on mereala planeeringu koostamisel *oluline hinnata piiriülest mõju*. Piiriülest mõjuhindamist reguleerivad mitmed rahvusvahelised kokkulepped ja KeHJS, kuid nende aluseks on *Espoo konventsioon*¹¹. Espoo konventsioon on kokkulepe riikide vahel, mille kohaselt tuleb teineteist teavitada ja teha koostööd kõikide kavandatavate tegevuste puhul, millel võib olla piiriülene mõju. Piiriülest mõjuhindamist juhib KeHJS alusel Keskkonnaministeerium.

2.4 Blue growth ehk sinine majanduskasv ja huvide tasakaalustamine

Sinine majanduskasv on Euroopa Komisjoni algatus, et edendada merede, sh Läänemere arengupotentsiaali majanduse suunajana. Läänemereregiooni *meremajandus* hõlmab nii traditsioonilisi kui ka uusi sektoreid – laevaehitus ja meretransport, kalandus, turism, taastuvenergia jms. Üheks sinise majanduskasvu eesmärkide saavutamise meetmeks on ka mereala planeerimine.

⁹ Merealade ruumilise planeerimise meetodika. Hendrikson&Ko, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus: http://hendrikson.ee/wp-content/uploads/2016/03/Merealade_planeerimise_meetodika.pdf

¹⁰ Projekti Baltic Scope koduleht asub aadressil: www.balticscope.eu

¹¹ <http://www.unece.org/env/eia/welcome.html>

Kuigi mereala planeerimisel tuleb ühelt poolt silmas pidada ökosüsteemipõhist lähenemist ning teiselt poolt leida viise sinise majanduskasvu edendamiseks, rõhutavad mõlemad *huvide tasakaalustamist*. Ökosüsteemipõhine lähenemine seab esikohale mereökosüsteemide kaitsmise, kuid tunnistab samal ajal ühiskonna vajadusi saada *mereressursside kasutamisest* võimalikult palju kasu. Sinise majanduskasvu strateegia rõhutab vajadust rakendada mere kasutamata ressursid uute töökohtade loomise ja *majanduskasvu huvides*, kaitstes samaaegselt bioloogilist mitmekesisust ja *merekeskkonda* ning säilitades teenused, mida pakuvad meile terved ja vastupanuvõimelised mere- ja ranniku ökosüsteemid.¹² Planeerimisseaduse kohaselt on ruumilise planeerimise eesmärk luua eeldused ühiskonnaliikmete vajadusi ja huve arvestava, demokraatliku, pikaajalise, *tasakaalustatud ruumilise arengu*, maakasutuse, kvaliteetse elu- ning ehitatud keskkonna kujunemiseks, soodustades keskkonnahoidlikku ning *majanduslikult, kultuuriliselt ja sotsiaalselt kestlikku arengut*. Nii on ka Eesti mereala planeeringu eesmärk erinevate huvide tasakaalustamine.

¹² Euroopa Komisjoni teatis „Meremajanduse kasv: jätkusuutliku majanduskasvu võimalused mere- ja merendusvaldkonnas“. Euroopa Komisjon, 2012.

3. MÕJUDE HINDAMINE

Vabariigi Valitsuse 25.05.2017 korraldusega nr 157 „Üleriigilise planeeringu Eesti mereala ja sellega piirneva rannikuala, samuti majandusvööndi teemaplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine“¹³ algatati mõjude hindamine, sh KSH. Mõjude hindamise raames algatatud KSH algatati Eesti mereala planeeringule ilma selle vajadust põhjendamata, kuna KSH läbiviimine üleriigilisele mereala planeeringu raames on kohustuslik (PlanS § 13 lg 4, KeHJS § 33 lg 1 p 2; 35 lg 2). KSH esemeks on planeeringudokument ning PlanSi kohane KSH protsess, mille eesmärk on integreerida kõrgetasemeline keskkonnakaitse ning säästva arengu edendamise põhimõtted strateegilisse planeerimisdokumendi. KSH hindab planeerimisdokumendi elluviimisega kaasnevat mõju looduskeskkonnale, s.h inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale ning kultuuripärandile. Väljakujunenud tavapraktika, mida toetab KSH direktiiv ja Eesti õigusaktid on pigem looduskeskkonna-keskse lähenemisega. Planeeringute elluviimisel on aga olulised ka sotsiaalsele, kultuurilisele ja majanduslikule keskkonnale avalduvad mõjud. Seega on sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike mõjude hindamine ning KSH integreeritud, st *viiakse läbi laiendatud mõjude hindamine*.

Üleriigilise mereala planeeringu koostamisel viiakse läbi *asjakohaste¹⁴ sotsiaalsete (SMH), majanduslike (MMH), kultuuriliste (KuMH), looduskeskkondlike (LMH) mõjude ja tervisemõjude (TMH) hindamine, st hinnatakse planeeringu elluviimisega kaasnevaid olulisi mõjud ja tavalisi mõjud ulatuses, mis planeeringu koostamisel vajavad mingil põhjusel hindamist*. Kui planeerimismenetluses ilmneb mõni täiendav asjakohane mõju, mida eelnimetatud mõjude hindamine ei kata, tuleb läbi viia vastava valdkonna asjakohase mõju hindamine, et tagada tasakaalustatud planeerimislahenduse väljatöötamine. Täiendavate mõjude hindamise vajalikkuse ilmumine planeeringu koostamise käigus on planeerimisprotsessi loomulik osa.

Eesti mereala planeeringu koostamisel ja kehtestamisel tuleb tasakaalustatult arvestada nii merekeskkonna, sotsiaalsete, majanduslike, kultuuriliste kui ka muude oluliste aspektidega.

Mõjude hindamine viiakse läbi Eesti mereala planeeringu koostamise täpsusastmele vastavas täpsusastmes. Üleriigiline mereala planeering on Eesti strateegilisim planeerimistasand, millega ei määrata võimalike ehitiste asukohti ega konkreetseid keskkonnatingimusi. See tähendab, et:

1. ennekõike tuleb hinnata Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatud planeerimislahenduste¹⁵ vastavust erinevatele rahvusvahelistele, Euroopa Liidu ja Eesti siseriiklikele valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele. Kui eesmärgi või valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatud planeerimislahendused ei ole vastavuses rahvusvaheliste, Euroopa Liidu või Eesti siseriiklike valdkondlike poliitiliste eesmärkidega või ei toeta nimetatud poliitikate elluviimist, siis võib eeldada, et antud osa planeeringulahendusest ei panusta selle strateegilise eesmärgi saavutamisse. Olulisemad valdkondlikku poliitikat kujundavad dokumendid on nimetatud mereala planeeringu valdkondlike alameesmärkise juures peatükis 1.1.

¹³ Mereala planeeringu algatamise korraldus on kättesaadav Riigiteatajas: <https://www.riigiteataja.ee/akt/330052017003>. Algatamise korralduse seletuskirja ja lisadega on võimalik tutvuda Rahandusministeeriumi kodulehel aadressil: www.fin.ee/mereala-planeerimine

¹⁴ Kõik konkreetse planeeringu elluviimisega kaasnevad mõjud (sh nii olulised kui tavalised mõjud), mis vajavad mingil põhjusel hindamist.

¹⁵ Planeeringu koostamisel töötatakse välja alternatiivsed ruumilise arengu stsenaariumid, mis on aluseks avalike arutelude läbiviimiseks ja parima võimaliku planeeringulahenduse väljatöötamiseks.

2. juhul, kui Eesti mereala planeeringuga kavandavate tegevuste planeeritud täpsusaste võimaldab, siis tuleb hinnata lisaks poliitikatele vastavusele ka kavandatud tegevustega kaasnevaid konkreetsemaid asjakohaseid mõjusid ning vajadusel anda soovitusid või seada tingimused tegevusloa¹⁶ menetlemise etapis või muude mereala planeeringu koostamisele järgnevate tegevuste raames asjakohaste mõjude hindamiseks.

Mõjude hindamisel ei töötata välja erinevaid mõjude hindamise alternatiive, vaid hinnatakse planeerimismenetluses välja töötatavate planeerimislahenduste vastavust strateegilistele eesmärkidele või eeldatavalt olulisi ebasoodsaid ja soodsaid mõjusid.

Eesti mereala planeeringu planeerimisprotsessis tuleb mõjude hindamisel jooksvalt jälgida, kas planeeritavate tegevuste elluviimine *toetab strateegiliste eesmärkide saavutamist* ja kas kavandatuga *kaasneb asjakohane mõju*. Kui ilmneb strateegilistele eesmärkidele mittevastavus või kaasneb asjakohane mõju, siis tuleb seda käsitleda. Arvestades Eesti mereala planeeringu täpsusastet, tuleb leida meetmed strateegiliste eesmärkide saavutamisele kaasaaitamiseks või asjakohase ebasoodsa mõju ennetamiseks, vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks, põhjendatud juhul heastamiseks ning vajadusel seireks. Lisaks pööratakse planeerimisprotsessis mõjude hindamisel läbivalt tähelepanu asjakohasele soodsale mõjule ja selle võimendamise võimalustele.

Mõjude hindamisel hinnatakse *asjakohaseid mõjusid kogu asjakohase mõju mõjualas* (nt maismaa ei ole planeeringualas, kuid maismaale võivad ulatuda olulised mõjud). Vajadusel tuleb arvestada ka väljastpoolt planeeringuala olevate või planeeringualale jõudvate oluliste mõjudega (nt jõgede kaudu merre jõudvad toitained). *Mõjude hindamisel tuleb selgitada välja, kas asjakohane mõju on soodne, ebasoodne, vahetu, kaudne, pikaajaline, lühiajaline, kumuleeruv, sünergiline.*

Asjakohase mõjutatava keskkonna kirjeldus esitatakse mõjude hindamise aruandes.

Eesti mereala planeeringu koostamisel ja mõjude hindamisel *arvestatakse Eesti merestrategie meetmekavas*¹⁷ *seatud eesmärged*, et oleks võimalik säilitada või saavutada mereala hea keskkonnaseisund. Eesti mereala planeeringu seosed muude oluliste strateegiliste planeerimisdokumentidega on leitavad mereala planeeringu valdkondlike alameesmärkise juures peatükis 1.1.

Mõjude hindamisel tuginetakse ennekõike olemasolevatele parimatele teadmistele, sh rahvusvahelisele kogemusele, arvesse võetakse lõppenud või käimasolevate rahvusvaheliste projektide tulemustega, sh BaltSeaPlan, Baltic Scope, Pan Baltic Scope, Plan4Blue, SustainBaltic jms. Planeeringu ja mõjude hindamise aluseks olevaid uuringuid on käsitletud ptk-s 2.1.4.

Mõjude hindamise, sh KSH, VTK on aluseks mõjude hindamise aruande koostamisele. Mõjude hindamise aruanne koondab kõikide mõjude hindamised (LKM, MMH, SMH, KuMH ja TMH). Oluline on jälgida, et ühe valdkonna mõjud ei hakkaks domineerima teiste valdkondade mõjude üle ning seetõttu osasid mõjusid ei alahinnataks või need ei jääks tahaplaanile. Kuna üks

¹⁶ KeHJS § 7 kohaselt tegevusluba on ehitusluba või ehitise kasutusluba; keskkonnakompleksluba või keskkonnaluba keskkonnaseadustiku üldosa seaduse tähenduses või hoonestusluba; geoloogilise uuringu luba või üldgeoloogilise uurimistöö luba; eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga kavandatavat tegevust lubav käesolevas paragrahvis nimetatamata muu dokument.

¹⁷ Täpsem info Keskkonnaministeeriumi kodulehel <http://www.envir.ee/et/merestrategie>.

mereala planeerimise peamisi aluspõhimõtteid on erinevate huvide tasakaalustamine, on planeeringu koostamisse ja mõjude hindamisse kaasatud arvestatav ring eksperte (ptk 4.2). Laiapõhise mõjude hindamise läbiviimiseks viiakse läbi korrapärased meeskonnasisesed töökoosolekud. Töökoosolekud hinnangute läbiarutamiseks toimuvad struktureeritud arutelu vormis. Kaasnevate asjakohaste mõjude iseloomu väljatoomine, võimalike ebasoodsate mõjude leevendusvõimalused ja soodsate mõjude võimendamisvõimalused aitavad jõuda kokkulepetele vastandlike kasutusviiside osas ja sisustada nii mereala planeerimise eesmärgi.

Kuna mõjude hindamise VTK etapis ei ole teada, millistes asukohtades ja millistele looduskeskkonna elementidele võib asjakohane mõju avalduda. Samuti pole teada, millised asjakohased majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised ning tervisemõjud võivad avalduda. Seetõttu pole võimalik mõjude hindamise VTK faasis anda lõplikku infot asjakohaste mõjude hindamismetoodika osas.

Asjakohaste mõjude hindamiseks kasutatakse:

1. **vastavusanalüüsi**, mille raames selgitatakse välja, kas Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatud planeerimislahendused aitavad kaasa või ei aita kaasa erinevate rahvusvaheliste, Euroopa Liidu ja Eesti siseriiklike poliitiliste keskkonnanäesmärkide saavutamisele;
2. **välismõjude analüüsi**, mille raames selgitatakse välja, kas Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatud planeerimislahendused avaldavad loodus-, majandus-, sotsiaalsele- ja kultuurilisele keskkonnale ning inimese tervisele, asjakohast mõju. **Välismõjude analüüsi läbiviimiseks kasutatakse ennekõike kvalitatiivset (kirjeldavat) hindamist ja võimalusel kvantitatiivset hindamist**, st juhul kui Eesti mereala planeeringuga kavandatavate tegevuste planeeritud täpsusaste seda võimaldab. Kvalitatiivselt mõjude hindamisel tuleb tugineda andmeallikatele (nt varem teostatud uuringud, riiklike andmebaaside andmed, GIS rakendused), mis võimaldavad teha usaldusväärseid järeldusi;
3. **kohandatud kulu-tulu analüüsi**, seejuures üheks peamiseks hindamise vahendiks on merekeskkonna ressursside kasutamisest saadava majandusliku kasu mudel, mis võimaldab hinnata merealade kilomeeter-ruudustike majanduslikku tulu ja kulu ning nende vahena majanduslikku kasumlikkust nii riigile kui ettevõtjale. Mudel on koostatud nelja põhilise mereala kasutava sektori kohta: kalandus, energeetika, meretransport ja vesiviljelus.

Lisaks rakendatakse vajadusel täiendavaid hindamismeetodeid vastavates hindamise alajaotustes. Hindamismetoodika lõplik valik tehakse järgnevas planeerimisprotsessi ja mõjude hindamise etappides. Kasutatakse üldtunnustatud hindamismetoodikaid, mille valik kooskõlastatakse ka eelnevalt planeeringu koostamise korraldajaga.

Mõjude hindamisel ei koostata eraldi KSH aruannet, vaid eelpoolkirjeldatu alusel laiapõhilisem mõjude hindamise aruanne, mille osaks on ka KSH. Mõjude hindamisel tuleb järgida KSH PlanS-i kohast menetlust ja KeHJS-ist tulenevaid sisunõudeid. Mõjude hindamise aruanne peab vastama oma sisult mh KeHJS-s sätestatud KSH aruande nõuetele. Mõjusid hinnatakse ja tulemusi avalikustatakse ühtse ajakava alusel. Planeerimisprotsessi ja mõjude hindamise ajakava vt ptk 4.

Isikud ja asutused, keda Eesti mereala planeeringuga kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi Eesti mereala planeeringu vastu, on leitavad kaasamiskavast (eraldiseisev planeerimisprotsessi dokument, vt mereala.hendrikson.ee). Mõjude hindamine viiakse läbi piiriülesena (vt täpsemalt ptk 2.3).

3.1 Looduskeskkonna asjakohaste mõjude hindamine

Eesti mereala planeeringu koostamisel hinnatakse kavandatava tegevuse vastavust valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele ning looduskeskkonnale avalduvaid asjakohaseid mõjusid, et planeeringu koostamisel ja kehtestamisel *arvestada keskkonnakaalutlusi ning seeläbi tagada* tasakaalustatud planeerimislahenduse väljatöötamine, sh *tagada* kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja edendada säästvat arengut.

Looduskeskkondlikele elementidele asjakohase mõju ilmumine või looduskeskkondlikele strateegilistele eesmärkidele mittevastamine oleneb Eesti mereala planeeringuga kavandatavate tegevuste iseloomust, kavandatavatest asukohtadest ja sealsetest keskkonnatingimustest. Arvestades planeeringuala suurust, planeeritavate tegevuste hulka, planeeringu täpsusastet ning asjaolu, et hetkel ei ole täpselt teada mida ja kuhu kavandatakse, siis pole võimalik VTK-s kirjeldada, millised on mereala planeeringu rakendamisega eeldatavalt kaasnedavad võivad asjakohased mõjud, näiteks eeldatavalt oluline ebasoodne mõju looduskeskkonnale, sh Natura aladele või vastuolu mõnele looduskeskkondlikule strateegilisele eesmärgile.

Võimalikud asjakohase mõju allikad võivad olla: elupaiga häirimine või hävitamine, müra, vibratsioon, elektromagnetkiirgus, heljum, tahked osakesed jms. Planeerimisprotsessis tuleb jooksvalt hinnata, kas Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatavad planeerimislahendused vastavad valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele ning kas planeeringulahendustega võib kaasnedada asjakohane mõju looduskeskkonnale:

1. bioloogilise mitmekesisusele, sh
 - mere faunale, ennekõike: põhjaelustikule, kaladele, imetajatele ja lindudele;
 - mere floorale, sealhulgas punavetikatele seoses väljapüügiga, muudele liikide rühmadele seoses elupaikade püsiva või ajutise häirimisega;
 - kaitstavatele loodusobjektidele, sh Natura 2000 aladele;
2. merepõhja terviklikkusele;
3. merevee hüdrooloogilisele režiimile, sh lainetusele, veerežiimile, kvaliteedile;
4. õhule, sh selle kvaliteedile ja õhumasside (tuule) liikumisele.

Kui planeerimismenetluses ilmneb asjakohane mõju looduskeskkonna ülalnimetatud elementidele ja viiakse läbi vastavale elementide mõju hindamine, siis tuleb lisaks anda hinnang, kas asjakohase mõju tulemusel suureneb merekeskkonna tundlikkus nt kliimamuutustest tulenevatele häiringutele. Oluline on analüüsida, kas mereala planeeringu lahendus panustab kliimamuutustega kaasnevate häiringute leevendamisse.

Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatavate planeerimislahenduste täpsusaste on eeldatavalt liiga üldine andmaks hinnangut jäätmetekke võimalustele. Juhul, kui siiski osutub võimalikuks hinnangu andmine jäätmetekke võimaluste ning selgub, et jäätmetekkega kaasneb asjakohane mõju, siis tuleb seda käsitleda vastava valdkonna mõju hindamisel.

Kui LMH raames suureneb merekeskkonna tundlikkus kliimamuutustest tulenevatele häiringutele või ilmneb asjakohane mõju kultuuripärandile, inimeste sotsiaalsetele vajadustele, heaolule, varale või tervisele, hinnatakse vastavaid mõjusid selleks sobivas jaotuses kas MMH, KuMH, SMH, TMH või veel vajadusel mõnes muus mõju hindamise alajaotuse osas.

3.2 Majanduskeskkonna asjakohaste mõjude hindamine

Eesti mereala planeeringu koostamisel hinnatakse kavandatava tegevuse vastavust valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele ning teostatakse majanduskeskkonna asjakohaste mõjude hindamine, et planeeringu koostamisel ja kehtestamisel *arvestada majanduslikke aspekte ning seeläbi tagada tasakaalustatud planeerimislahenduse väljatöötamine, sh majanduslikult jätkusuutlik areng* (PlanS § 4 lg 2 p 5).

Majanduslike mõjude valdkonnas on võimalik tugineda üldtunnustatud tulu-kuluanalüüsi meetodikale, kohandades seda olemasolevale andmestikule.

Majandusliku mõju hindamisel tuginetakse Rahandusministeeriumi tellimusel 2016.a. valminud ja 2017.a. uuendatud Eesti mereala majanduslike mõjude ruumilisele mudelile (vt Praxis 2017)¹⁸. Majanduslike mõjude kvantitatiivne hindamine tuginedes mudelile toimub planeeringu raames kavandatavate tegevuste kohta kalanduse, vesiviljeluse, energeetika ja meretranspordi sektoris. Asjakohaste majandusmõjude ilmnemisel teistes valdkondades toimub mõjude hindamine tuginedes olemasolevatele kättesaadavatele andmetele.

Mõju olulisuse hindamisel kasutatakse lisaks kvalitatiivseid hinnanguid, seda eriti teist järku efektide hindamisel. Käsitletakse meremajandussektori võimalikku mõju kohalikule tööhõivele, sektori rolli lisandväärtuse loomises jne. Kvalitatiivse majandusmõju hindamisel on võimalik kasutada analoogiliste uuringute meetodikat.

Majanduslike asjakohaste mõjude hindamise peamised eesmärgid on:

1. välja selgitada hetkel (planeeringu koostamise ajal) asjakohased majanduslikud mõjud, sealhulgas hinnata merekasutuse majanduslikku tulu, kulu ja kasumlikkust avalikule ja erasektorile neljas olemasoleva majandusmudeliga hõlmatud tegevusvaldkonnas;
2. analüüsida asjakohaste majanduslike mõjude muutumise trendi lähtuvalt Eesti mereala planeeringus väljapakutavatest planeerimislahendustest;
3. hinnata, kas kavandatav tegevus on valdkonnastrateegia mõttes oluline.

3.3 Sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna asjakohaste mõjude hindamine

Üleriigilise mereala planeeringu koostamisel hinnatakse kavandatava tegevuse vastavust valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele ning teostatakse sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna asjakohaste mõjude hindamine, et planeeringu koostamisel ja kehtestamisel *arvestada sotsiaalseid ja kultuurilisi aspekte ning seeläbi tagada tasakaalustatud planeerimislahenduse väljatöötamine, sh sotsiaalselt ja kultuuriliselt jätkusuutlik areng* (PlanS § 4 lg 2 p 5). Sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna mõjude hindamise lähtekohaks on arusaam, et mitmed mereala kasutusvaldkonnad kujutavad endast enamat kui lihtsalt majandustegevust, olles ühtlasi piirkondlikud identiteedihoidjad ja kogukondliku stabiilsuse tagajad.¹⁹ Lisaks annab

18

¹⁹ Vt nt kalanduse sotsiaalsed mõjude osas Pollnac, R. B., Abbott-Jamieson, S., Smith, C., Miller, M. L., Clay, P. M. and Oles, B. (2006). Toward a Model for Fisheries Social Impact Assessment. Marine Fisheries Review, 68(1-4), pp. 1-18.

sotsiaalsete mõjude käsitlesele võimaliku sisendi ökosüsteemi teenustel põhinev lähenemine, mis rõhutab loodusest tulenevate hüvede olulisust inimese heaolu tagamisel.

Planeerimisprotsessis tuleb jooksvalt hinnata, kas Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatavad planeerimislahendused vastavad valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele ning kas planeeringulahendustega võib kaasneda asjakohane mõju sotsiaalsele ja kultuurilisele keskkonnale:

1. sotsiaalsetele vajadustele ja heaolule;
2. varale;
3. turvalisusele.

Vajadusel võib sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude hindamise viia läbi ühise hindamisena, kuna kultuuriliselt asjakohase mõju esinemise korral võib suure tõenäosusega arvata, et esineb ka sotsiaalselt eeldatav asjakohane mõju.

Sotsiaalsed ja kultuurilised mõjud ja nende tunnetatavus on tihedalt seotud inimestega, kellele mõju avaldub. Sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna asjakohaste mõjude hindamise peamised eesmärgid on:

1. hinnata, kas kavandatav tegevus aitab kaasa valdkonna strateegiliste eesmärkide saavutamisele;
2. hinnata, kas Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatavate planeerimislahendustega võib kaasneda eeldatavalt oluline ebasoodne sotsiaalne ja/või kultuuriline mõju;
3. tuua mereala kasutamise põhimõtete seadmisel otsustajale välja olulised sotsiaalsest ja kultuurilisest keskkonnast tulenevad asjaolud (nt vaadete muutumine, võimalik töökohtade lisandumine või ärakadumine, merepääste ja -turvalisus, mõne senise tegevusega tegelemise (nt turism, puhke- ja huvitegevus, kalapüük, teadus- ja haridustegevus) piiramine samas asukohas või teise asukohta viimine).

Kultuurilisi ja sotsiaalseid mõjusid vaadeldakse kahel tasandil - üle-eestilisel ja piirkondlikul tasandil. Kultuuriliste mõjude hindamise lähtekohaks on arusaam, et kultuuri iseloomustab väärtuspõhisus, mis on tunnetuslik ja ei ole seetõttu kvantifitseeritav. Eelnevast tulenevalt kasutatakse kultuuriliste mõjude hindamisel fookusgrupi intervjuusid ning arutelusid väärtustepõhiste mereruumi narratiivide väljaselgitamiseks.

3.4 Tervisemõjude hindamine

Üleriigilise mereala planeeringu koostamisel hinnatakse kavandatava tegevuse vastavust valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele ning teostatakse tervisemõjude hindamine, et planeeringu koostamisel ja kehtestamisel *arvestada tervisemõjudega seotud aspekte ning seeläbi tagada* tasakaalustatud planeerimislahenduse väljatöötamine, sh inimese tervise seisukohalt jätkusuutlik areng (PlanS § 4 lg 2 p 5).

Eesti mereala planeeringu eesmärgi ja valdkondlike alameesmärkide saavutamiseks väljatöötatavate planeerimislahenduste elluviimisega eeldatavalt kaasnevate asjakohaste tervisemõjude hindamisel tuleb, arvestades Eesti mereala planeeringu täpsusastet, leida meetmed asjakohase ebasoodsa tervisemõju ennetamiseks, vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks ning vajadusel seireks. Lisaks tuleb tuua võimalusel välja ka saadav kasu rahvatervisele.

Tervisemõjusid hinnatakse vastavalt vajadusele komponendikeskselt (nt mere vesikeskkonnast tulenevad tervisemõjud) või kasutuskeskselt (nt mere erinevatest kasutusviisidest tulenevad mõjud rahvatervisele).

4. MEREALA PLANEERINGU KOOSTAMISE KORRALDUS

4.1 Koostöö ja kaasamine

Mereala planeeringu ja mõjude hindamise, sh KSH, koostamisse kaasatakse vastavalt planeerimisseadusele isikud, kelle õigusi planeering võib puudutada, isikud, kes on avaldanud soovi olla selle koostamisse kaasatud, samuti asutused, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva asjakohase sotsiaalse, kultuurilise, majandusliku, looduskeskkonnamõju või planeeringuala ruumiliste arengusuundumuste vastu, sealhulgas valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu ning planeeritava maa-ala elanikke esindavad mittetulundusühingud ja sihtasutused.

Isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu on koondatud eraldiseisvas planeeringudokumendis – kaasamise kavas, vt planeeringu portaal mereala.hendrikson.ee - ning üldistatult esitatud alljärgnevas tabelis.

Koostööd huvigruppide, ametkondade ja huvitatud isikutega alustatakse planeeringu koostamise algfaasis. Lisaks planeerimisseaduses nõutud tegevustele viiakse läbi piirkondlikud arutelud nii LS ja VTK kui planeeringulahenduse eelnõu staadiumis. Piirkondlike arutelude eesmärk on mereruumi väärtuste kaardistamine ning mererasutuse regionaalsete eripärade ja sellest tulenevalte põhimõtete läbiarutamine.

Kaasamise hõlbustamiseks on mereala planeeringu portaalile lisatud ideekorje rakendus. Ideekorje kaardile on oodatud mõtted ja ettepanekud mereala väärtuste ning kasutamise kohta. Ideekorje kaarti vaadatakse perioodiliselt üle, analüüsides väljapakutut. Rakenduse avalehel teavitatakse huvilisi, et kõik ideed ei pruugi olla kogu Eesti mereala kasutust pika-ajaliselt suunavas planeeringus otseselt kasutatavad, kuid võivad juhtida tähelepanu käsitlemata jäänud teemadele või avada seni teadvustamata väärtusi. Esitatud ideede tagasiside lisatakse kaardirakendusse igakordselt pärast avalikustamise etappide lõppu - pärast lähteseisukohtade avalikustamist suvel 2018, pärast planeeringu eelnõu avalikustamist 2019.a kevadel ning pärast planeeringulahenduse avalikustamist 2020.a alguses.

4.2 Planeerimisprotsessi ja mõjude hindamise ajakava

Planeeringuprotsessi ja mõjude hindamine toimub üheaegselt, mis võimaldab arvestada võimalikult suures ulatuses planeeringu ellu viimisega kaasnevaid keskkonnamõjusid, sh sotsiaal-majanduslikud, kultuurilised jne ja tagada seeläbi säästev ja tasakaalustatud ruumiline areng. Täielikult ühildatud planeeringu koostamise ja mõjude hindamise protsessid on peamiseks meetodiliseks viisiks saavutada tasakaalustatud planeeringulahendus. Planeeringu koostamise esialgne indikatiivne ajakava:

PLANEERINGU JA MÕJUDE HINDAMISE ETAPP/TEGEVUS	TÄHTAEG	KAASATAVAD
Planeeringu algatamine	Mai 2017	Ministeeriumid, maavalitsused, omavalitsusliidud
Lähteseisukohtade koostamine	Mai 2017 – juuni 2017	Ministeeriumid, maavalitsused
Mõjude hindamise, sh KSH väljatöötamise kavatsuse koostamine	Mai 2017 – juuni 2017	Ministeeriumid, maavalitsused
Hanke läbiviimine planeeringu koostamise ja mõjude hindamise tellimiseks	Juuni 2017 – detsember 2017	ministeeriumid
Lähteseisukohtade ja mõjude hindamise, sh KSH väljatöötamise kavatsuse täiendamine konsultandi poolt ning nende kohta ettepanekute küsimine	Jaanuar 2018 - aprill 2018	PlanS § 18 nimetatud asutused ja isikud
Lähteseisukohtade ja mõjude hindamise, sh KSH väljatöötamise kavatsuse avalikustamine	aprill 2018 – juuni 2018	Ministeeriumid, maavalitsused, omavalitsusliidud, valdkondlikud huvigrupid
Planeeringu ja mõjude hindamise, sh KSH aruande eelnõu koostamine	juuni 2018 – november 2018	Ministeeriumid, maavalitsused, omavalitsusliidud, valdkondlikud huvigrupid
Planeeringu eelnõu ja mõjude hindamise, sh KSH aruande avalikustamine	november 2018 – jaanuar 2019	Ministeeriumid, maavalitsused, omavalitsusliidud, valdkondlikud huvigrupid
Planeeringulahenduse koostamine	veebruar 2019 – august 2019	Ministeeriumid, maavalitsused, omavalitsusliidud, valdkondlikud huvigrupid
Planeeringulahenduse ja mõjude hindamise, sh KSH aruande kooskõlastamine	august 2019 – november 2019	PlanS § 22 nimetatud asutused ja isikud
Planeeringulahenduse ja mõjude hindamise, sh KSH aruande avalikustamine	november 2019 – jaanuar 2020	Ministeeriumid, maavalitsused, omavalitsusliidud, valdkondlikud huvigrupid
Planeeringu kehtestamine	märts 2020	Rahandusministeerium

4.3 Strateegilise planeerimisdokumendi ja mõjude hindamise koostaja andmed

Planeeringu ja mõjude hindamise koostamise korraldaja:

Rahandusministeeriumi planeeringute osakond,
kontaktisik planeeringute osakonna nõunik Anni Konsap, Anni.Konsap@fin.ee

Planeeringu ja mõjude hindamise konsultant:

Hendrikson & KO OÜ,
kontaktisikud üld- ja regionaalplaneeringute osakonna juhataja Pille Metspalu,
pille@hendrikson.ee ja KSH juhtekspert Riin Kutsar, riin@hendrikson.ee.

Hendrikson&Ko on Eesti mereala planeeringu koostamiseks ja mõjude hindamiseks moodustanud alljärgneva laiapõhjalise meeskonna:

	Nimi	Roll	Asutus
1.	Pille Metspalu	Projektijuht, planeerija	Hendrikson & Ko OÜ
2.	Riin Kutsar	KSH juhtekspert	Hendrikson & Ko OÜ
3.	Marika Pärn	Planeerija, täiendav spetsialist	Hendrikson & Ko OÜ
4.	Ann Ideon	Sotsiaalsete mõjude hindamise spetsialist	Hendrikson & Ko OÜ
5.	Jaanus Padrik	Geoinformaatika spetsialist	Hendrikson & Ko OÜ
6.	Kaile Eschbaum	Keskonnaspetsialist, täiendav spetsialist	Hendrikson & Ko OÜ
7.	Georg Martin	Merekeskkonna spetsialist	Tartu Ülikooli Mereinstituut
8.	Markus Vetemaa	Kalandusspetsialist	Tartu Ülikooli Mereinstituut
9.	Jonne Kotta	Merekeskkonna spetsialist (kartograafia, geinfosüsteemid, modelleerimine)	Tartu Ülikooli Mereinstituut
10.	Katrin Pihor	Majanduslike mõjude hindamise spetsialist	Praxis SA
11.	Silja Kralik	Majanduslike mõjude hindamise spetsialist	Praxis SA
12.	Kristjan Piirimäe	Geoinformaatika konsultant	OÜ Roheline Rada
13.	Helen Sooväli-Sepping	Kultuuriliste mõjude hindamise spetsialist	Tallinna Ülikool
14.	Ain Kull	Energeetika spetsialist	Tartu Ülikool
15.	Hans Orru	Tervise mõjude hindamise spetsialist	Tartu Ülikool
16.	Aavo Raig	Meretranspordi spetsialist	Aavo ja Riina Raig Projekt OÜ

	Nimi	Roll	Asutus
17.	Liina Härm	Meretranspordi spetsialist	MTÜ Hiiu Purjelaeva Selts

5. MEREALA PLANEERIMISE TAUST

Mereala ruumilise planeerimisega on Eestis tegeletud juba aastast 2009. Peamiseks mereala ruumilise planeerimise initsiaatoriks on olnud uute mereala kasutusviiside, näiteks energiatootmise, esile kerkimine, mis on avaldanud täiendavat survet mereruumi ning tekitanud vajaduse mereruumi kasutuse terviklikumaks läbimõtlemiseks.

2009. aastal valmis esimene *mereala ruumilise planeerimise metoodika*²⁰, mille eesmärgiks oli välja selgitada, millised on mereala planeerimise läbiviimise võimalused Eestis. Metoodika analüüsis tol ajahetkel kehtinud õigusruumi ja rahvusvahelist praktikat. Metoodika järelduste kohaselt on Eestis võimalik mereala planeerimist läbi viia maakonnaplaneeringutega, rakendades selleks maismaa planeerimisele kohalduvaid sätteid.

Augustis 2012 kehtestas Vabariigi Valitsus *üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“*²¹, mille kohaselt on sobivate planeeringute abil võimalik Eesti merealal saavutada mõistlik tasakaal vaba aja kasutuse, turismi, veekogude kaitse, riigikaitse ja majandustegevuse vahel. Üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ tegevuskava kohaselt nähti ette, et mereala ruumilised planeeringud valmivad maakonnaplaneeringutena aastaks 2020.

Samuti augustis 2012 kiitis Vabariigi Valitsus heaks riikliku *arengukava „Eesti merenduspoliitika 2012-2020“*²², mis sätestab, et mereala ruumiline planeerimine peab muutuma aluseks majandustegevuse ja muude valdkondade tegevuste suunamisel merel, et vältida erinevate valdkondade vahelisi konflikte ja tagada merealade kestlik kasutamine ja merekeskkonna säilitamine.

Lähtuvalt üleriigilisest planeeringust, Eesti merenduspoliitika arengukavast ja koostatud metoodikast ning Läänemere piirkonnas toimunud rahvusvaheliste projektide tulemustest (nt BaltSeaPlan²³), algatas Vabariigi Valitsus oktoobris 2012 *Eesti esimeste mereala planeeringute* koostamise Hiiu ja Pärnu maakondadega piirnevatel territoriaalmerel osadel. Hiiu ja Pärnu planeeringute koostamise eesmärk oli läbi planeerimisseaduse kohase planeerimisprotsessi viia esmakordselt Eestis läbi mereala planeerimine ning luua lähtekoht ülejäänud mereala planeerimiseks.

Esimeste mereala planeeringute koostamise kogemuse põhjal valmis märtsis 2015 *mereala ruumilise planeerimise metoodika*²⁴ nõ teine etapp. Metoodika sisaldab ülevaadet, kuidas üles ehitada mereala planeerimise protsessi, kuidas käsitleda planeeringutes erinevaid valdkondi, mida mereala planeeringu ülesannete lahendamisel arvesse võtta ning annab praktilisi näpunäiteid ka huvigruppide kaasamiseks. Kuigi metoodika tugines maakonnaplaneeringute koostamise käigus saadud kogemustele, on see kohaldatav ka üleriigilise mereala planeeringu koostamisele.

²⁰ Mereala ruumilise planeerimise metoodika. Hendrikson&Ko, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus: http://hendrikson.ee/wp-content/uploads/2016/03/Merealade_planeerimise_metoodika.pdf

²¹ Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“. Kättesaadav arvutivõrgus: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_2030.pdf

²² Riiklik arengukava „Eesti merenduspoliitika 2012-2020“. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.mkm.ee/sites/default/files/merenduspoliitika.pdf>

²³ Läänemere programmi 2007-2013 vahenditest toetatud project BaltSeaPlan. Kättesaadav arvutivõrgus: www.baltseaplan.eu

²⁴ Mereala ruumilise planeerimise metoodika. Hendrikson&Ko, 2015. Kättesaadav arvutivõrgus: https://coastalandmaritime.files.wordpress.com/2015/07/mrp-metoodika_lc3b5plik.pdf

Maakonnaplaneeringute koostamise ajal leidis aset kaks olulist arengut õigusruumis, mis mõjutasid ja mõjutavad praegugi märkimisväärselt mereala ruumilist planeerimist Eestis. Esiteks, võtsid Euroopa Parlament ja Nõukogu juulis 2014 vastu *direktiivi, millega kehtestati mereruumi planeerimise raamistik*. Direktiiv sätestab liikmesriikidele kohustuse kehtestada mereala planeeringud hiljemalt märtsiks 2021 ning rea miinimumnõudeid, mida planeeringute koostamisel järgida tuleb. Need nõuded puudutavad näiteks koostööd liikmesriikide vahel ja kolmandate riikidega, mere ja maismaa vaheliste seoste käsitlemist, merekeskkonna, majanduse ning sotsiaalsete mõjudega arvestamist mereala planeeringute koostamisel.

Hiiu ja Pärnu mereala planeeringute koostamise ja direktiivi vastuvõtmisega samal ajal toimus Eestis ka *uue planeerimisseaduse* koostamine. Esimeste mereala planeeringute koostamisest saadud kogemustele tuginedes ning arvestades direktiivist tulenevaid nõudeid viidi uude planeerimisseadusesse esmakordselt sisse mereala planeerimise regulatsioon. Uue regulatsiooni järgi koostatakse mereala planeering kogu Eesti mereala hõlmava üleriigilise planeeringu teemaplaneeringuna, mille koostamise korraldajaks on Rahandusministeerium.

5.1 Õiguslik regulatsioon

Mereala ruumilist planeerimist reguleerib *planeerimisseadus* (edaspidi: PlanS). PlanS § 13 lõike 2 kohaselt võib üleriigilise planeeringu koostada teemaplaneeringuna merealade ja nendega piirneva rannikuala, samuti majandusvööndi planeerimiseks. Tegemist on esmakordselt planeerimisseaduses puhtalt mereala planeerimiseks ette nähtud regulatsiooniga.

Lisaks eelnimetatule toob planeerimisseadus välja ka peamised *ülesanded*, mida tuleb mereala planeeringu koostamisel lahendada, *reeglid menetluse ülesehitamiseks* ning KSH läbiviimiseks.

Esmalt sätestab PlanS § 13 lg 3, et üleriigilise planeeringu eesmärk on riigi ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine. Seega on mereala planeeringu planeerimisseaduse kohane eesmärk riigi mereala, st territoriaalmeri ja majandusvööndi ning rannikuala, ruumilise arengu *põhimõtete ja suundumuste määratlemine*. Arengupõhimõtted sisustatakse PlanS § 14 lõikes 2 toodud mereala planeeringu ülesannete lahendamise kaudu. Need hõlmavad näiteks merekeskkonna kaitseks võimalike meetmete määratlemist, kalanduse toimimist tagavate meetmete määramist, kaldaga püsivalt ühendamata ehitiste asukohta ja üldiste tingimuste määramist jne. Mereala planeeringule seatud *ülesannete lahendamise kaudu* luuakse nii territoriaalmeri kui majandusvööndi osas pikaajaline mereruumi kasutamise plaan, mis võtab tasakaalustatult arvesse nii majanduslikke, sotsiaalseid, kultuurilisi kui ka looduskeskkonna vajadusi. Vajaduste ja huvide väljaselgitamiseks ning tasakaalustamiseks tuleb mereala planeeringu koostamisel teha *koostööd* ja kaasata erinevaid ametkondi, maavalitsusi, kohalikke omavalitsusi, kohalikke kogukondi ning valdkondlikke huvigruppe.

Mereala planeeringu koostamise korraldajaks on *Rahandusministeerium* ning menetlusele kohaldatakse üleriigilise planeeringu norme. See tähendab, et planeeringu algatab ja kehtestab *Vabariigi Valitsus*, mis võimaldab mereala planeeringuga teistele riigiasutustele seada ülesandeid ja tingimusi erinevate mereala kasutamiseks ette nähtud lubade (nt hoonestusluba vms) väljastamiseks.

Mereala planeering ei anna automaatselt luba kõigi planeeringus kavandatud tegevuste elluviimiseks. Mereala planeeringu *elluviimine* toimub erinevate mereala kasutamist

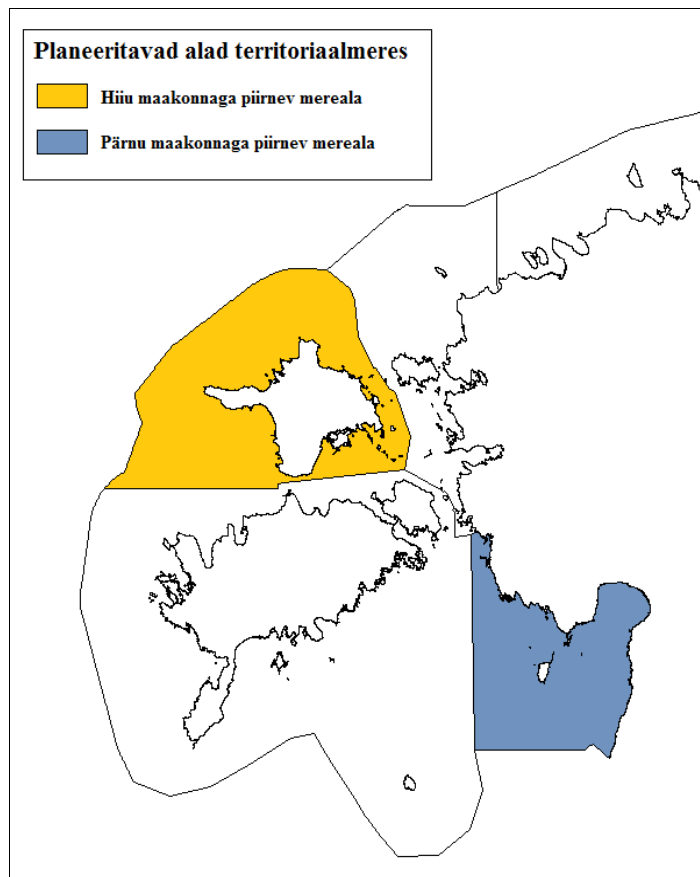
reguleerivate instrumentide kaudu – näiteks loamenetlused (sh hoonestusloa andmine), looduskaitsealade moodustamise menetlus, KSH ja KMH jms. Mereala planeeringu ülesandeks on sätestada ülesanded ja tingimused, mida nende erinevate menetluste käigus silmas tuleb pidada, et tagada kestlik mereruumi kasutus.

Kõige selgem on *seos* mereala planeeringu ja *kaldaga püsivalt ühendamata ehitise ehitamiseks* vajaliku hoonestusloa menetluse vahel. Esiteks on juba hoonestusloa andmise menetluse algatamine seotud mereala planeeringu koostamisega. Nimelt sätestab VeeS § 22⁸, et hoonestusloa menetluse algatamisest keeldutakse juhul, kui taotletaval alal on *algatatud planeering* ja planeerimismenetlus ei ole lõppenud. Järelikult ei ole võimalik algatada hoonestusloa andmise menetlust, kui mereala planeeringu koostamine on pooleli. Kui hoonestusloa menetlus on aga algatatud pärast mereala planeeringu kehtestamist, kohaldub VeeS § 22¹⁰ lg 1 punkt 3, mille kohaselt keeldutakse hoonestusloa andmisest, kui taotletava hoonestusloa tingimused on *vastuolus kehtiva planeeringuga*. Järelikult on hoonestusloa menetlus ning mereala planeeringu koostamine või kehtestatud planeeringus seotud tingimused omavahel tihedalt seotud.

Sarnaselt hoonestusloa menetlusega peavad ka muud mereala kasutust lubavad menetlused, nt laevateede kavandamine, kaadamisalade määratlemine jms arvestama Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud planeeringus toodud tingimustega. *Menetluste omavahelise sidususe parandamiseks võib olla perspektiivis vajalik erinevate mereala kasutust võimaldavate õigusaktide täiendamine.*

5.2 Hiiu ja Pärnu mereala planeeringud

Oktoobris 2012 algatas Vabariigi Valitsus mereala planeeringute koostamise Hiiu ja Pärnu maakondadega piirnevatel territoriaalmere osadel (joonis 2). Maakonnaplaneeringute eesmärk oli viia esmakordselt Eestis läbi planeerimisseaduse kohane mereala planeerimise protsess ning määratleda mereala perspektiivne kasutus ja vajalikud tingimused. Maakonnaplaneeringutega loodi alus ülejäänud Eesti mereala planeerimiseks.

Joonis 2. Hiiu ja Pärnu mereala planeeringute alad.

Hiiu mereala planeering kehtestati juunis 2016 ja Pärnu mereala planeering aprillis 2017. Hiiu ja Pärnu mereala planeeringud jäävad kehtima ka üleriigilise mereala planeeringu kehtestamisel, mis tähendab, et nende planeeringute lahendused jäävad vastavas piirkonnas ka tulevikus mereala kasutust suunavate otsuste aluseks.

Üleriigilise mereala planeeringu koostamisel *tuleb arvestada juba koostatud Hiiu ja Pärnu mereala planeeringute lahendustega*, sh erinevateks kasutusteks ette nähtud alade ning määratud kasutustingimustega.

MÕISTED

Mõistete peatükk sisustatakse jooksvalt planeeringu koostamise käigus.

Asjakohane mõju - kõik konkreetse planeeringu elluviimisega kaasnevad mõjud (sh nii olulised kui tavalised mõjud), mis vajavad mingil põhjusel hindamist.

Juurdepääs - tee sõidukiga või jalgsi ja jalgrattaga liikumiseks, mis tagab avaliku juurdepääsu sihtkohale (sadamale, avalikule rannale vm objektile). Juurdepääs võib toimuda olemasoleva tee või tänava kaudu. Mereala planeeringus määratakse juurdepääsude tagamise vajadus. Tee asukoht määratakse kohaliku omavalituse üldplaneeringu või detailplaneeringuga.

Kaadamine - igasugune tahtlik jätmete või muude ainete või asjade laevalt, õhusõidukilt, platvormilt või muult mererajatiselt merre heitmine või merepõhja matmine.

KMH - keskkonnamõju hindamine. Keskkonnamõju hindamine kitsamas mõistes on konkreetse tegevuse kavandamisel, ehk nõ projektitasandil (ehitusprojekt, hoonestusluba, vee erikasutusluba vms) tehtav mõju hindamine.

KSH - keskkonnamõju strateegiline hindamine. KSH'd kasutatakse üldisema tasandi kavandatavate tegevuste (strateegiliste arengudokumentide, nt planeeringud, arengukavad jms) mõju hindamisel, ehk nõ kõrgemal „lennukõrgusel“. KSH on üldisem ja vähem detailne kui KMH.

Laevatee - veete osa, mis on veeliikluseks sobivaim ja navigatsiooniteabes avaldatud ning vajaduse korral looduses tähistatud.

Majandusvöönd (ingl k Exclusive Economic Zone, lühendina EEZ) - väljaspool territoriaalmerd asuv ja viimasega külgnev mereala osa, mille piirid on kindlaks määratud Eesti Vabariigi ja naaberriikide vaheliste lepingutega. Majandusvööndis on rannariigil eesõigus mere elusvarule ning ainuõigus kasutada merepõhjas lasuvaid loodusrikkusi ja rajad tehissaari. Majandusvöönd on reguleeritud ÜRO Mereõiguse konventsiooniga (UNCLOS).

Mereala kasutustingimused - planeeringuga seatavad eeldused ja nõuded mereala kasutamiseks funktsioonide ja valdkondade kaup.

Mereala planeeringu elluviimine - mereala kasutamise lubamine ja kasutamine vastavalt kehtestatud planeeringus kokkulepitud tingimustele.

Meremiil – 1 meremiil on pikkusühik, mis võrdub Maa meridiaani ühe kaareminuti (laiuseminuti) pikkusega. Käesolevas planeeringus kasutatakse meremiili pikkusena 1852 meetrit.

Sinine majanduskasv ehk blue growth - jätkusuutlik meremajandus, mis hõlmab kõiki merega seotud valdkondi – turismi, taastuenergeetikat, vesiviljelust, kalandust, biotehnoloogiat, merepõhja maavarade kasutamist jms.

Sisemeri - mereala osa, mis asub territoriaalmere lähtejoone ja ranniku vahel. Territoriaalmere lähtejoon on mõtteline joon, mis ühendab omavahel maismaa, saarte, laidude, kaljude ja veest väljaulatuvate üksikute kivide rannikust kõige kaugemal asuvaid punkte.

Supelrand ehk supluskoht - veekogu või selle osa, mida kasutatakse suplemiseks ja sellega piirnev maismaa osa, mis on tähistatud üldsusele arusaadavalt.

Territoriaalmeri - sisemerega külgnev mereala osa, mille laius on 12 meremiili. Territoriaalmerele laieneb Eesti riigi õiguspädevus. Territoriaalmeri välispiir on Eesti riigipiir. Territoriaalmeri keskmine sügavus on ligikaudu 30 m. Territoriaalmerd koos sisemerega loetakse territoriaalveteks.

Vesiviljelus - veeorganismide pidamine või kasvatamine (kalade, karpide, vähkide ja veetaimede (nt vetikad)) tehnoloogia abil, mis on mõeldud nende toodangu saamiseks suuremas mahus, kui seda võimaldaksid looduslikud keskkonnatingimused.

Väikesadam - sadam, kus osutatakse sadamateenuseid alla 24-meetrise kogupikkusega veesõidukitele.

Ökosüsteemi teenus - inimese jaoks vajalikud ökosüsteemide omadused, nt toit, puhkus, kliimat reguleerivad omadused jne. Ökosüsteemi teenuseid väärtustatakse, kuid neid üldjuhul ei müüda (ei oma turuväärtust).

Ökosüsteemne lähenemine - bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni järgi on ökosüsteemne lähenemine maa, vee ja elusressursside tervikmajandamise strateegia, mis pöörab võrdselt tähelepanu nii kaitsele kui ka säästvale kasutusele.

KASUTATUD KIRJANDUS

Arengukavad, strateegiad jms

Arengusprogramm: õhutõrje ja suurtükiväe merele orienteeritud harjutusalade ja mereväe harjutusalade asukohtade valimine. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/harjutusvaljad-ja-lasketiirud>

Eesti Kalanduse strateegia 2014-2020. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/KALAMAJANDUS/EKS/2014-2020/strateegia-eks-2014.pdf>

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030. Kättesaadav arvutivõrgus: www.envir.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/ks_loplil_riigikokku.pdf.pdf

Eesti merestrategie meetmekava (koostamisel). Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.envir.ee/et/merestrategie>

Eesti pikaajaline energiamajanduse arengukava 2030+ (ENMAK) eelnõu. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.mkm.ee/et/arengukavad>

Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.mkm.ee/et/arengukavad>

Eesti vesiviljelussektori arengustrategie 2014-2020. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/vesiviljelus-arengustrategie-2014-2020.pdf>

Ehitusmaavarade kasutamise riiklik arengukava 2011-2020. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.envir.ee/et/ehitusmaavarade-kasutamise-riiklik-arengukava-2011-2020>

Looduskaitse arengukava aastani 2020. Kättesaadav arvutivõrgus: www.envir.ee/sites/default/files/lak_lop_0.pdf

Riigikaitse arengukava 2013-2022. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/laiapindne-riigikaitse>

Riiklik arengukava „Eesti merenduspoliitika 2012-2020“. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.mkm.ee/sites/default/files/merenduspoliitika.pdf>

Transpordi arengukava 2014-2020. Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.mkm.ee/sites/default/files/transpordi_arengukava.pdf

Väikesadamate võrgustiku kontseptsioon 2014-2020. Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.mkm.ee/et/sites/default/files/vaikesadamate_kontseptsioon_2014-2020_29_1_2014.pdf

Üleriigiline planeering Eesti 2030+. Kättesaadav arvutivõrgus: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_2030.pdf

Metoodikad ja juhised

Euroopa Komisjoni teatis „Energia tegevuskava aastani 2050“. Kättesaadav arvutivõrgus: eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0885&from=ET

Euroopa Komisjoni teatis „Euroopa 2020. aastal – aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia“. Kättesaadav arvutivõrgus: ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_ET_ACT_part1_v1.pdf

Euroopa Komisjoni teatis „Euroopa Liidu integreeritud merenduspoliitika“. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0575&from=ET>

Euroopa Komisjoni teatis „Meremajanduse kasv: jätkusuutliku majanduskasvu võimalused mere- ja merendusvaldkonnas“. Euroopa Komisjon, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0494&from=ET>

Euroopa Komisjoni teatis „Strateegilised suunised ELi vesiviljeluse säästvaks arendamiseks“. Kättesaadav arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/com_2013_229_et.pdf

Mereala ruumilise planeerimise metoodika. Hendrikson&Ko, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus: http://hendrikson.ee/wp-content/uploads/2016/03/Merealade_planeerimise_metoodika.pdf

Projektid

Baltic Scope (2015-2017). Euroopa Komisjoni rahastatud projekt. Kättesaadav arvutivõrgus: www.balticscope.eu

BaltSeaPlan (2009-2012). Läänemere programmi 2007-2013 vahenditest toetatud projekt. Kättesaadav arvutivõrgus: www.baltseaplan.eu

Õigusaktid

UNESCO veealuse kultuuripärandi kaitse konventsioon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/official-text/>

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta

Euroopa Nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/56/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrategia raamdirektiiv)

Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2014/89/EL, millega kehtestatakse mereruumi planeerimise raamistik

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 1315/2013 üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1380/2013 ühise kalanduspoliitika kohta

Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsioon (Helsingi konventsioon). Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12816983>

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS)

Planeerimisseadus (PlanS)

Veeseadus (VeeS)